

VENDIM
Nr. 4, datë 29.7.2020

PËR MIRATIMIN E STRATEGJISË AFATGJATË TË ZHVILLIMIT TË RRJETIT
ARKIVOR KOMBËTAR 2020–2030

Në mbështetje dhe zbatim të nenit 14, pika 2, të ligjit nr. 9154, datë 6.11.2003 “Për arkivat” dhe të pikës 5/a, të nenit 8, të VKM-së nr. 360, datë 26.4.2017, për miratimin e rregullores “Për organizimin dhe funksionimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave”, i ndryshuar, Këshilli i Lartë i Arkivave, në mbledhjen e datës 29.7.2020,

VENDOSI:

1. Të miratojë Strategjinë Afatgjatë të Zhvillimit të Rrjetit Arkivor Kombëtar 2020–2030.
2. Për shkak situatës së krijuar, afatet e zbatimit të strategjisë mund të shtyhen me 1 (një) vit.
3. Ngarkohet Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave dhe të gjitha autoritetet publike për zbatimin e këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë dhe botohet në Fletoren Zyrtare.

KRYETAR
Ardit Bido

STRATEGJIA AFATGJATË E ZHVILLIMIT TË RRJETIT ARKIVOR KOMBËTAR
2020–2030

Tiranë
Korrik 2020

Synimi thelbësor i Strategjisë 2020–2030 është kapërcimi i krizës kalimtare të arkivit dhe arritja që arkivat të jenë të përpunuar, të dorëzohen në kohë, të ruhen në kushtet optimale dhe të shërbehen në përputhje me teknologjinë më bashkëkohore, duke u promovuar me mënyrat më të mira të kohës.

Pasqyra e lëndës

HYRJE: Misioni, vizioni dhe qëllimet kryesore për strategjinë afatgjatë 2020–2030

QËLLIMI 1: Ruajtja fizike e dokumenteve nga faktorët atmosferikë dhe fatkeqësitë natyrore

QËLLIMI 2: Ruajtja e dokumenteve nga faktori njerëzor

QËLLIMI 3: Përpunimi i dokumenteve të prapambetura në AQSH dhe në ASHV

QËLLIMI 4: Përpunimi dhe dorëzimi në afat i arkivave në veprim

QËLLIMI 5: Digjitalizimi dhe shërbimi i dokumentacionit arkivor

QËLLIMI 6: Pasurimi dhe promovimi i pasurisë arkivore kombëtare

QËLLIMI 7: Arkivimi i dokumentit elektronik, sfida e së ardhmes

PËRMBLEDHJE: Kalendari i objektivave

Shkurtime

DPA – Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave

KLA – Këshilli i Lartë i Arkivave

KPE – Komisioni i Përhershëm i Ekspertëve

DIT – Drejtoria e Inspektimit dhe Trajnimeve
NTP – Normat tekniko-profesionale
AQSH – Arkivi Qendror Shtetëror
ASHV – Arkiv Shtetëror Vendor
RHK – Rëndësi Historike Kombëtare
VKM – Vendim i Këshillit të Ministrave
MFE – Ministria e Financave dhe Ekonomisë
AQTN – Arkivi Qendror Teknik i Ndërtimit
AQSHF – Arkivi Qendror Shtetëror i Filmit
MPJE – Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme
MB – Ministria e Brendshme
MM – Ministria e Mbrojtjes
ISAD (G) - General International Standard Archival Description (standarde të përgjithshme ndërkombëtare të përshkrimit arkivor)
RiC – Records in Context – Arkivat në kontekst
SWOT – Strengths Weaknesses Opportunities Threats (pikat e forta, pikat e dobëta, mundësitë, rreziqet)

HYRJE

MISIONI, VIZIONI DHE QËLLIMET KRYESORE PËR STRATEGJINË AFATGJATË 2020–2030

Pak historik

Fillimet e veprimtarisë arkivore, në vendin tonë, datojnë që nga antikiteti, por momenti i parë i rëndësishëm për historinë e arkivave shqiptarë është projektligji i vitit 1932 “Për krijimin e Arkivit të Përgjithshëm të Shtetit dhe të Kronikës Historike”, në nenin 1 të të cilit përcaktohej: “Krijohet në kryeqytet një Arkiv i Përgjithshëm i Shtetit, për me përmbledh e ruajt gjithë dokumentet zyrtare”. Megjithëse projektligji nuk u zbatua, ai u bë një shtysë e rëndësishme për zhvillimin e veprimtarisë arkivore.

Lufta e Dytë Botërore i ngadalësoi nismat e marra nga organet shtetërore për arkivat dhe ata, deri në përfundim të saj, mbetën në nivelin e sekretari-arkivave, si njësi strukturore të institucioneve, që ndiqnin dhe ishin përgjegjëse vetëm për administrimin e dokumenteve të tyre. Megjithatë, në sajë të veprimtarisë së këtyre njësive strukturore, u bë e mundur të ruhen e të trashëgohen sasi të vlerësueshme dokumentesh, me shtrirje pothuajse gjithëpërfshirëse në subjekte, kohë, hapësirë dhe në përmbajtje.

Me urdhëresën e Këshillit të Ministrave nr. 21, datë 8.6.1949, u krijua Arkivi i Shtetit, në varësi të Institutit të Studimeve, si person juridik që do të merrte përsipër administrimin e Fondit Arkivor Kombëtar. Në vitin 1951, Arkivi i Shtetit kaloi në varësi të Ministrisë së Punëve të Brendshme. Në vitin 1955, me një vendim të Byrosë Politike të PPSH-së, u quajt Drejtoria e Arkivave të Shtetit, deri në vitin 1962. Po këtë vit, u krijua Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave të Shtetit, në varësi të Këshillit të Ministrave. Krahas të qenit organ qendror, kjo Drejtori kishte dhe ka edhe atributet e Arkivit Qendror Shtetëror, si arkivi më i rëndësishëm dhe më i pasur i rrjetit arkivor të vendit. DPA-ja është anëtare e ICA-së që prej vitit 1974 dhe ka marrëveshje bashkëpunimi me disa vende, si me Kosovën, Maqedoninë e Veriut, Malin e Zi, Hungarinë, Izraelin, Bullgarinë, Turqinë dhe Emiratet e Bashkuara Arabe.

Në vitin 1964, u vu si detyrë që të bëhej një organizim mbi baza shkencore i arkivave tekniko-shkencorë dhe, në vitin 1965, Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave nxori rregulloren për arkivat

tekniko-shkencorë dhe të kino-foto-fono dokumenteve. Më 1972, DPA-ja pasuroi më tej rregulloren e viti 1965 duke nxjerrë dhe udhëzimin përkatës, gjë e cila u bë dhe në vitin 1984. Pothuajse të njëjtën rrugë ka ndjekur dhe përsosja e arkivave për dokumentet në figurë dhe në zë. Më 1972, DPA-ja rishikoi rregulloren e vitit 1965 dhe hartoi rregulloren e re për dokumentet kino-foto-fonografike, kurse, në vitin 1973, Ministria e Arsimit dhe Kulturës, organizoi “Arkivin Shtetëror të Filmit”, për të arritur në sanksionimin ligjor në ligjin nr. 9154, datë 6.11.2003, “Për arkivat”. Arkivi Qendror Teknik i Ndërtimit dhe Arkivi Qendror Shtetëror i Filmit janë pjesë e rëndësishme e rrjetit arkivor në Republikën e Shqipërisë.

Në të gjitha aktet ligjore e nënligjore, në vazhdimësi, për krijimin dhe funksionimin e organeve të administratës shtetërore, përfshiheshin detyra edhe për administrimin dhe ruajtjen e dokumenteve. Më 19.6.1984, për herë të parë, Kuvendi i Shqipërisë miratoi ligjin nr. 6893 “Për fondin arkivor të shtetit dhe për arkivat”. Pas ndryshimit të sistemit politik, në korrik 1994, Kuvendi i Republikës së Shqipërisë, në mbështetje të nenit 16, të ligjit nr. 7491, datë 24.4.1991 “Për dispozitat kryesore kushtetuese”, me propozim të Këshillit të Ministrave, miratoi ligjin “Për fondin arkivor kombëtar dhe për arkivat”. Pothuajse një dhjetëvjeçar më vonë, Kuvendi miratoi ligjin nr. 9154, datë 6.11.2003 “Për arkivat”. Në bazë dhe në zbatim të këtij ligji, është hartuar gjithë korniza nënligjore rregullatore e punës në arkiva.

Pjesë e rrjetit arkivor janë dhe arkivat vendorë, ata të sistemit dhe arkivat e tipologjisë.

Për herë të parë, detyra e krijimit të arkivave vendorë u vu në vitin 1960, megjithatë, arkivat e parë vendorë u ngritën vetëm në vitin 1985, në zbatim të VKM nr.72, datë 14.3.1985 “Për ngritjen e arkivave shtetërore në rrethe”. Godina arkivore u ndërtuan në Pogradec, Dibër, Mirditë, Lushnjë, Gjirokastrë dhe Elbasan. Në vitin 2001, me VKM-në nr. 683, datë 13.12.2003 “Për organizimin e rrjetit arkivor vendor”, u krijuan 12 arkiva shtetërore vendorë.

Arkivat e parë të sistemit janë: Arkivi i Ministrisë së Brendshme, Arkivi i Ministrisë së Mbrojtjes dhe Arkivi i Ministrisë së Jashtme, të tre të krijuar me VKM-në nr. 89, datë 21.3.1964. Këta arkiva varen drejtpërdrejt nga ministritë përkatëse, kurse, nga ana metodike, nga Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave. Me ligjet e vitit 1993 dhe 2003, u krijuan edhe disa arkiva të tjerë, si Arkivi i Kuvendit të Shqipërisë dhe ai i Presidentit, Arkivi i Sistemit të Drejtësisë, si dhe arkivat e institucioneve të tjera që, sipas Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, janë institucione të pavarura.

Arkivi Historik i MPJ-së (sot – MEPJ) është anëtarësuar në ICA, në maj të viti 2014. Ky arkiv ka organizuar aktivitete të përbashkëta dhe ekspozita historike me Arkivin e MPJ-së së Bullgarisë në vitin 2014, me arkivin e MPJ-së së Francës në maj 2017, dhe po planifikon aktivitete të tilla me arkivin diplomatik të MPJ të Zvicrës. Gjithashtu është nënshkruar marrëveshje midis dy arkivave diplomatikë të MPJ-së së RSH-së dhe MPJ-së – Ministrisë së Punëve të Jashtme të Turqisë është nënshkruar më 5.4.2012. Pjesë e kësaj marrëveshjeje janë shkëmbimi i përvojës midis stafeve, mundësitë e trajnimit dhe aktivitete të përbashkëta për pasuritë tona arkivore.

DPA-ja, misioni dhe vizioni

Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave është organi më i lartë i rrjetit arkivor kombëtar. Kjo drejtori është institucion qendror, person juridik, në varësi të Kryeministrit. Ajo ka vulën dhe stemën e vet. Sot, veprimtarinë e saj, DPA-ja e bazon në ligjin nr. 9154, datë 6.11.2003 “Për arkivat” dhe standardet ndërkombëtare SAD(G) dhe RIC-it. Ligji i mësipërm përcakton institucionet që kryejnë shërbimin arkivor, si dhe detyrimet e tyre ligjore për krijimin, ruajtjen dhe shfrytëzimin e pasurisë arkivore, si pjesë e trashëgimisë kombëtare.

Misioni i DPA-së është të organizojë, të drejtojë dhe të kontrollojë zbatimin e njehsuar të standardeve arkivore në veprimtarinë e të gjithë rrjetit arkivor të vendit. Ky rrjet arkivor ruan, përpunon, administron dhe shërben fondin arkivor kombëtar, i cili është e gjithë pasuria

dokumentare, shtetërore e jo shtetërore, me vlerë ruajtjeje të përhershme ose të përkohshme, në administrim të arkivave shtetërore a privatë.

Për autoritetet publike, DPA-ja është ruajtëse e të dhënave publike dhe eksperti i besuar në administrim, ruajtje dhe shërbim të informacionit. Për publikun, ne sigurojmë qasje të lirë për më shumë se 1500 vjet histori kombëtare dhe bashkojmë njerëz me miliona histori të ruajtura në dosjet tona. Për arkivat e rrjetit arkivor, DPA-ja është njëherazi lider dhe mbështetje, duke ndihmuar ato të krijojnë dhe strukturojnë aftësi dhe kapacitete të nevojshme për të mbështetur fondin arkivor kombëtar. Për qarqet akademike, studiues dhe të tjerë të angazhuar në kërkime të ndryshme, ne ofrojmë mundësi të gjera për bashkëpunim dhe partneritet.

Vizioni ynë është që arkivat, krahas detyrave të mësipërme, të jenë të hapura, tërheqëse dhe bashkëkohore. Përmirësimi i cilësisë së shërbimit arkivor, garantimi i ruajtjes dhe administrimit të kujtesës kolektive kombëtare, rritja e atraktivitetit, fondit arkivor dhe aftësive profesionale të arkivistëve, mirëmenaxhimi i institucionit dhe mirëqeverisja e administratës publike, nëpërmjet ndihmës së teknologjisë së informacionit, programeve risuese, qasjes së hapur dhe bashkëpunuese, përbëjnë thelbin e kësaj strategjie.

Në këtë strategji, pas prezantimit të një analize të thjeshtëzuar *SWOT*, mbi pikat e forta, të dobëta, mundësitë dhe rreziqet që shfaq dhe me të cilat përballlet aktualisht Rrjeti Arkivor Kombëtar, do të detajojmë shtatë qëllime themelore për periudhën 2020–2030 dhe të gjithë objektivat e synuar për realizimin e tyre, me afatet konkrete dhe përgjegjësitë që rrjedhin syresh. Kjo strategji do të rishihet në varësi të rrethanave, në çastet e parapara në vetë tekstin e saj, ose tërësisht, në rast se do të miratohen ndryshimet në ligjin “Për arkivat”, të propozuara nga Këshilli i Lartë i Arkivave për shqyrtim dhe miratim nga Këshilli i Ministrave, gjatë vitit 2018.

Efektet financiare të kësaj strategjie janë paraparë të qëndrojnë në kuadër të prirjes ekzistuese të buxhetit vjetor, me përjashtim të përfundimit të projektit të vendruajtjes Shkozë dhe nevojave infrastrukturore të dy arkivave të sistemit dhe një arkivi tipologjie, siç do të parashtrohet në këtë strategji.

strategia - Microsoft Word

FileHomeInsertPage LayoutReferencesMailingsReviewViewAcrobat

CutCopyPasteFormat PainterClipboardFontParagraphStyles

Times New Rom 12 A A Font Paragraph Styles

1 Normal No Spacing Heading 1 Heading 2 Title Subtitle Subtle Em... Emphasis Intense E... Strong Quote Intense Q... Subtle Rel... Intense R... Book Title Change Styles Select

123456789101112131415161718192021222324252627282930313233343536373839404142434445464748495051525354555657585960616263646566676869707172737475767778798081828384858687888990919293949596979899100

PIKAT E FORTA (+)

PIKAT E DOBËTA (-)

MUNDËSITË (+)

RREZIQET (-)

Evidencimi i qëllimeve kryesore të strategisë

Syzyri thelbësori Strategjisë 2020-2030 është kapërcimi i kësaj kalitëse të arkivave dhe arnija që arkivat të jenë të përpunueshme, të drejtohen në kohë, të ruhen në kushte optimale dhe të shpërbëhen në përputhje me teknologjinë më baktërkore, duke u promovuar me mënyrat më të mira të kohës.

Bazuar në sa më sipër, strategjia 2020-2030 do të ketë si qëllime thelbësore, si detajim i elementeve kryesore të misojit të DPA dhe rjetit arkivave, me vizionin e shprehur më sipër dhe me objektivat më mirëkuptues, me afatë të përcaktuara, me realizueshmëri e objektivitet të vlerësimat të realizimit të tyre. Këto shprehje qëllime, për afatin kohor deri në vitin 2030, janë:

1. I gjithë Fondi Arkivave Kombëtare, në arkivat e rjetit arkivave në Shqipëri, të ruhet në mjedise të përkrahshme arkivave, nga më pak se 10 për qind e fndit që sot ruhet në kushte të kërkueshme.
2. Të ngjihen, programet, procedurat dhe rjetet baktërkupimi, si dhe të përdoret teknologjia e informacionit për të garantuar ruajtjen e plotë të dokumenteve nga faktorët mjedisor.
3. Të përfundojë përpunimi i gjithë prapamëjës në përpunimin e dokumenteve në Arkivin Qendror Shtetëror dhe në të pak, gjysma e shteteve më mirëkuptues në Arkivat Shtetërore Vendore, nga 120 vjetet sa ishte paraparë deri përpara shumë pak viteve, duke përfunduar me 100 herë shumën e përpunimit të dokumentacionit.
4. Të garantohet përpunimi i saktë, cilësor dhe në afat i dokumentacionit të fnditjes në arkivat historike, duke pasur parasysh vonesën 25 vjetore sot dhe të mirëkuptueshëm Rjetit Arkivave Kombëtare, me ngjyjen e Arkivave Qendrore në Vjetrim dhe me qartësimin e plotë të pozicionit të arkivave të tipologjisë, të autetit dhe të arkivave në varësi të DPA.
5. Të arrihet ndërgjithësimi e 25 për qind të fnditjes arkivave të AQSH dhe ASHV, nga më pak se 3 për qind që është sot, të ofrohet lehtësimi online arkivi, fototeka, biblioteka e DPA, si dhe të diversifikohet dhe të lehtësohet në maksimum shërbimi i dokumenteve social-juridike.
6. Të pasurohen arkivat me të gjithë dokumentacionin arkivave mbi Shqipërinë që gjendet nga fnditjes të vendit, jashtë shtetit, si dhe të promovohet e gjithë pasuria kombëtare, përmes Muzeut Arkivave, programeve të shkolleve virtuale dhe formave të tjera të promovimit.
7. Të përgatitet Rjeti Arkivave në Republikën e Shqipërisë për shtet e të ardhmes, që është arkivimi i dokumentit elektronik dhe kalimi i administratës në papapir (pa lehtë).

Page: 8 of 49 Words: 16,451 Albanian

Type here to search

10:26 AM 8/7/2020

Evidentimi i qëllimeve kryesore të strategjisë

Synimi thelbësor i Strategjisë 2020–2030 është kapërcimi i krizës kalimtare të arkivit dhe arritja që arkivat të jenë të përpunuar, të dorëzohen në kohë, të ruhen në kushtet optimale dhe të shërbehen në përputhje me teknologjinë më bashkëkohore, duke u promovuar me mënyrat më të mira të kohës.

Bazuar në sa më sipër, strategjia 2020–2030 do të ketë shtatë qëllime thelbësore, si detajim i elementeve kryesore të misionit të DPA-së dhe rrjetit arkivor, me vizionin e shprehur më sipër dhe me objektiva të matshëm, me afate të përcaktuara, me realizueshmëri e objektivitet të vlerësimit të realizimit të tyre. Këto shtatë qëllime, për afatin kohor deri në vitin 2030, janë:

1. I gjithë Fondi Arkivor Kombëtar, në arkivat e rrjetit arkivor në Shqipëri, të ruhet në mjedise të përshtatshme arkivore, nga më pak se 10 për qind e fondit që sot ruhet në kushtet e kërkuara;

2. Të ngrihen, programe, procedura dhe rrjete bashkëpunimi, si dhe të përdoret teknologjia e informacionit për të garantuar ruajtjen e plotë të dokumenteve nga faktori njerëzor.

3. Të përfundojë përpunimi i gjithë prapambetjes në përpunimin e dokumenteve në Arkivin Qendror Shtetëror dhe më së paku, gjysma e atyre të ruajtura në Arkivat Shtetërore VENDORË, nga 120 vjet sa ishte paraparë deri përpara shumë pak vitesh, duke përsheptuar me 10 herë ritmin e përpunimit të dokumentacionit;

4. Të garantohet përpunimi i saktë, cilësor dhe në afat i dokumentacionit të fondkrijuesve në arkivat historikë, duke pasur parasysh vonesën 25-vjeçare sot dhe të miradministrohet Rrjeti Arkivor Kombëtar, me ngritjen e Arkivave Qendrore në Veprim dhe me qartësimin e plotë të pozicionit të arkivave të tipologjisë, të sistemit dhe të arkivave në varësi të DPA-së;

5. Të arrihet në digjitalizimin e 25 për qind të fondeve arkivore të AQSH-së dhe ASHV-së, nga më pak se 3 për qind që është sot, të ofrohet lehtësisht *online* arkivi, fototeka, biblioteka e DPA-së, si dhe të diversifikohet dhe të lehtësohet në maksimum shërbimi i dokumenteve social-juridike;

6. Të pasurohen arkivat me të gjithë dokumentacionin arkivor mbi Shqipërinë që gjendet nga fondkrijues të vendit, jashtë shtetit, si dhe të promovohet e gjithë pasuria kombëtare, përmes Muzeut Arkivor, programeve të shkollave virtuale dhe formave të tjera të promovimit;

7. Të përgatitet Rrjeti Arkivor në Republikën e Shqipërisë për sfidën e së ardhmes, që është arkivimi i dokumentit elektronik dhe kalimi i administratës në *paperless* (pa letër).

Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave dhe institucionet e tjera, sipas rastit, do të duhet që, periodikisht e sipas afateve të përcaktuara, të përvijojnë planin e veprimtarive, me qëllim realizimin e objektivave për arritjen e qëllimeve të shprehura në këtë strategji.

Siç do të shihet, disa prej këtyre qëllimeve përfundojnë shumë më herët sesa viti 2030, pasi kanë kaluar faza të larta konsolidimi përgjatë historisë së arkivave (qëllimi 5, digjitalizimi dhe shërbimi bashkëkohor; qëllimi 6, pasurimi dhe promovimi).

Qëllime të tjera në strategji realizohen në fund të afatit, ose mbetet për të vijuar edhe përtej tij për të kaluar periudhën kalimtare të arkivave shqiptarë, për shkak të kompleksitetit të problematikës (qëllimi 1, ruajtja nga dëmtimet natyrore; qëllimi 3, përpunimi i prapambetjes masive).

Ndërkaq, arkivi është relativisht mbrapa dhe kërkon një vëmendje të veçantë për realizimin e qëllimeve për të cilat ose vendosen rishtazi si prioritete (qëllimi 7, sfida e arkivimit të dokumentit elektronik), ose nuk kanë ekzistuar kapacitetet e nevojshme (qëllimi 4, detyrimi i institucioneve për dorëzimin e dokumentacionit në afat dhe me cilësi), ose janë trajtuar gjerësisht ndër vite, por kanë nevojë të përputhen me praktikën më të mira botërore (qëllimi 2, ruajtja nga faktori njerëzor).

Për grupin e tretë të qëllimeve, pra ato qëllime në realizimin e të cilave arkivi është mbrapa, do të nevojitet që të rishihet periodikisht pasurimi i strategjisë, ndërsa për qëllimet që realizohen në fund të

afatit, do të duhet që të rishihet strategjia, në rast se vërehet se realizimi i objektivave nuk arrihet për çfarëdo arsye objektive, siç do të përcaktohet si risk në këtë strategji.

QËLLIMI 1

RUAJTJA FIZIKE E DOKUMENTEVE NGA FAKTORËT ATMOSFERIKË DHE FATKEQËSITË NATYRORE

Kushtet e ruajtjes së arkivave janë specifike. Letra, duke qenë material organik dhe i degradueshëm, me kalimin e kohës, e humbet aftësinë e saj për t'i bërë ballë faktorit atmosferik. Për këtë arsye, kushtet në të cilat duhet të ruhen arkivat janë strikte. Normat Teknike-Profesionale të Shërbimit Arkivor në Republikën e Shqipërisë, bazuar edhe në standardet më të mira ndërkombëtare, përcaktojnë ndër të tjera në nenin 106 se, “Në vendruajtje duhet të sigurohet temperatura 14°C deri 18°C dhe lagështia relative 55–65 për qind. Luhajtjet në 24 orë të jenë jo më shumë se 20°C për temperaturën dhe jo më shumë se 5 për qind për lagështinë”. Për më tepër, ndriçimi në mjediset arkivore, po ashtu, duhet të jetë i kontrolluar dhe artificial, duke bërë që, me këto tri kritere, të mund të përballët rreziku që i kanoset letrës përmes degradimit të vazhdueshëm të saj prej lagështirës, temperaturës dhe ndriçimit. Përtej lagështirës, që përbën rrezikun afatgjatë, por që është më i madhi që i kanoset letrës, zjarri po ashtu është një tjetër rrezik prej të cilit nevojitet që të ruhet dokumentacioni arkivor. Duke qenë se, siç trajtuam, lagështira është edhe më e rrezikshme se vetë zjarri, normativa, standardet ndërkombëtare dhe literatura, i jep peshë të veçantë nevojës që sistemet antizjarr të jenë me material që, nëse përdoren, të mos e bëjnë dokumentin arkivor të papërdorshëm. Së fundmi, siç u vërejt edhe nga tërmeti i fundvitit 2019, masa nevojitet të merren edhe për peshëmbajtjen dhe kushtet teknike të ndërtesave arkivore, sepse tërmetet e fatkeqësi të tjera të ngjashme natyrore, rrezikojnë shembjen e ndërtesave ku ruhen materiale të rëndësishme të kujtesës kolektive kombëtare.

Të gjitha sa më sipër, në pikëpamjen teknike e kanë zgjidhjen e vet, përmes ndërtesave arkivore, të cilat duhet të jenë tërësisht të përputhshme me standardet e posaçme teknike për arkivat. Këto standarde parashikojnë si peshëmbajtjen, ashtu edhe ruajtjen ndaj lagështinë (përmes murit të dyfishtë me hapësirë mes tyre), si dhe kritere të tjera mbi shmangien nga ndriçimi natyror, nivelin e lejueshëm të ndriçimit artificial, pozicionimin dhe përmbajtjen e sistemeve të ruajtjes nga zjarri etj. Mirëpo, sfida që mbetet në këtë drejtim, është fakti se ndërtesat e mirëfillta arkivore janë të kushtueshme dhe, si të tilla, Shqipëria trashëgon shumë pak ndërtesa të këtij lloji që plotësojnë tërësisht kriteret për ruajtjen e materialit arkivor.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Me përjashtim të atyre pak godinave në rrethe, që janë projektuar dhe ndërtuar me objektivin për të shërbyer si arkiv në vitet 1980–1990, veçanërisht në Lushnjë, Elbasan, Rrëshen, Gjirokastrë, si dhe përmirësimet e ndërtesave që nuk kanë qenë të destinuara për arkiv, por që janë përshtatur sipas këtyre normave, pas vitit 1990, në Durrës dhe në vendruajtjen e nëndheshme të godinës së DPA-së, dokumentacioni arkivor i Republikës së Shqipërisë ka qenë, për më shumë se tre dhjetëvjeçarë, i ruajtur jashtë çdo standardi teknik, në ndërtesa të cilat nuk kishin as kushtet më minimale për të mbrojtur dokumentin nga degradimi fizik. Në këtë drejtim, vitet e fundit, Këshilli i Lartë i Arkivave, Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave dhe qeveria shqiptare kanë ndërmarrë pesë reforma të rëndësishme për të çuar më afër zgjidhjes problematikën afatgjatë të ruajtjes fizike të dokumenteve nga faktorët atmosferikë dhe fatkeqësitë natyrore.

Së pari, përmes ndërtimit të godinës së re të vendruajtes së dokumenteve në Arkivin Qendror Shtetëror në zonën e Shkozës, që, pas mobilimit me rafte të lëvizshme, arrin kapacitetin maksimal prej më shumë se 75000 kuti arkivore ose mbi 13 kilometra linearë, arrihet që i gjithë

dokumentacioni i Arkivit Qendror Shtetëror, ku ruhen edhe dokumentet më të vjetra në kohë e rrjedhimisht më të rrezikuara nga faktorët atmosferikë, si edhe dokumentacioni i Arkivave Shtetërore Vendorë Tiranë dhe Durrës, të jenë brenda të gjitha standardeve të mirëfillta arkivore të ruajtjes së dokumentacionit.

Së dyti, përmes reformës së ndërmarrë me vendim të KLA-së, KPE-së, qeverisë shqiptare dhe me propozim e zbatim të Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave, për grumbullimin e të gjitha arkivave shtetërore vendorë në godina që kanë qenë të ndërtuara për arkiv, është mundësuar që dokumentacioni të shmanget nga rreziku akut i lagështisë, nga ndërtesa si ajo e ASHV-së Vlorë, ku ruhej në 90% lagështi, apo nga godina të cilat nuk kanë kapacitetin e nevojshëm peshëmbajtës, që do të mund të dëmtoheshin pa riparim nga një tërmet, si ai i fundvitit 2019.

Së treti, përmes vendosjes së standardit të kutive arkivore për ruajtje të përhershme, prej vitit 2020, kutitë arkivore në arkivat historikë të përhershëm vetëm për dokumentacionin RHK, do të jenë me elementë të caktuar PH, kundër lagështirës, mykut etj. që do krijojnë mundësinë e ruajtjes për periudha të gjata kohore deri në 100 vjet, duke ruajtur mikroklimën brenda kutisë dhe duke i mbrojtur nga lagështia dhe ndryshimi i temperaturave.

Së katërti, propozimi i Këshillit të Lartë të Arkivave i VKM-së për miratimin e rregullores “Për zhvendosjen (evakuimin), shmangien dhe risistemimin e dokumenteve në kohë të veçantë“, që pritet të miratohet brenda vitit 2020, nga Këshilli i Ministrave, do të mundësojë një menaxhim më të mirë të risqeve që prodhohen nga fatkeqësitë natyrore, por edhe parandalimin e tyre.

Së pesti, rinovimi i Laboratorit të Restaurimit, përmes financimit nga ana e qeverisë shqiptare, mundësoi që të ekzistojnë mjetet dhe teknikat e rigjenerimit të një dokumentacioni të dëmtuar që, pasi të nisë ruajtja e plotë në godina të ndërtuara posaçërisht për arkiv, të krijohet siguria e plotë e ruajtjes së materialit arkivor nga faktorët atmosferikë.

Së gjashti, në vitin 2016, janë kryer investime nga qeveria shqiptare për rikonstruksionin e fondeve arkivore të shërbimit të jashtëm, pranë Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme, duke krijuar brenda kësaj godine, salla të reja vendruajtjeje me parametrat e duhur fizikë për dokumentacionin, si dhe janë rikonstruktuar zyrat e përpunimit dhe Salla e Studimit.

Me gjithë sa më sipër, si risqet, ashtu edhe nevojat mbeten të shumta. Dokumentacioni i ruajtur në disa prej arkivave të sistemit (veçanërisht në atë të Ministrisë së Brendshme dhe të Ministrisë së Mbrojtjes, si dhe Arkivin Qendror Shtetëror të Filmit) është në godina që nuk plotësojnë kushtet arkivore, ndërkohë që arkivat e tjerë të sistemit dhe tipologjisë janë në gjendje të mirë. Për më tepër, nuk ekziston një kontroll tërësor mbi kushtet e ruajtjes së dokumentacionit tek arkivat në veprim, për shkak të sasisë shumë të lartë të fondkrijuesve. Së fundmi, hapësirat që kanë nevojë arkivat historikë, dhe sidomos ato në varësi të DPA-së, që ruajnë më shumë se 70% të totalit të dokumentacionit arkivor, duhet të jenë më të shumta, por brenda standardeve, veçanërisht në kushtet kur hapësirat e mbetura janë të pakta, si pasojë e grumbullimit të ASHV-ve në pak godinat arkivore ekzistuese.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

Për të përballuar sfidën e ruajtjes së dokumentacionit nga faktorët fizikë dhe nga fatkeqësitë natyrore, rrjeti arkivor kombëtar, ka nevojë të ndërmarrë hapa të rëndësishëm, si në investimin në arkiva, ashtu edhe në procedurat, kontrollin dhe monitorimin e kushteve të vendruajtjeje, si për arkivat historikë edhe për arkivat në veprim. Për këtë arsye, objektivat janë si më poshtë:

1. Brenda vitit 2020, përfundimi i vendruajtjes së re në Shkozë. Nisja e zhvendosjes së dokumentacionit, sipas kriterit të përparësisë që do të vendosë Komisioni i Përhershëm i Ekspertëve, duke nisur nga Arkivat Shtetërore Vendorë Tiranë dhe Durrës, kjo në vartësi të miratimit të financimit të rafteve nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë.

2. Brenda vitit 2020, të jetë hartuar baza e të dhënave të fondkrijuesve, siç parashikohet nga VKM-ja për evakuimin e dokumentacionit arkivor në kohë të veçantë, si dhe të jenë përcaktuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave, godinat në rrethe dhe në Tiranë për zhvendosjen e këtij materiali në kohë fatkeqësish natyrore.

3. Brenda vitit 2021, përfundimi i zhvendosjes së të gjithë dokumentacionit të Arkivit Qendror Shtetëror në ndërtesën e re, si dhe zhvendosja, pas përmirësimit të kushteve të brendshme të një prej ndërtesave aktuale në Shkozë, të të gjithë dokumentacionit të Arkivit të Partisë së Punës së Shqipërisë që, sipas ligjit dhe vendimit të KPE-së, duhet të administrohet nga sektori i atij arkivi.

4. Brenda vitit 2021, të jenë analizuar të gjitha vendruajtjet e fondkrijuesve në Shqipëri dhe të paraqitet një raport i plotë nga Drejtoria e Inspektimit dhe Trajnimit në KLA, për të vendosur për masa të tjera që duhet të ndërmerren.

5. Brenda vitit 2023 të pajisen me kamera të brendshme vëzhguese fondet arkivore të Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme dhe Sallës së Studimit.

6. Brenda vitit 2025 dhe vitit 2028 (në përputhje me objektivat e qëllimit të përpunimit të dokumentacionit të prapambetur, siç do të shihet më poshtë, dhe të zëvendësimit gradual të rafteve fikse me rafte të lëvizshme në rrethe), KLA-ja dhe KPE-ja do të rishohin pozicionin e dy vendruajtjeve arkivore, të Gjirokastrës dhe të Durrësit, me qëllim që të mundësohet zhvendosja në to e atyre arkivave historikë të sistemit që, deri në atë moment, nuk do të kenë arritur të sigurojnë financimin e nevojshëm për të plotësuar detyrimet e ruajtjes sipas standardeve arkivore, dhe/ose të atyre arkivave vendorë që do të tejkalojnë kapacitetin maksimal, për shkak të rritjes së dorëzimit të dokumentacionit arkivor si pasojë e realizimit të qëllimit përkatës më poshtë.

7. Brenda vitit 2027, të jenë instaluar sisteme elektronike të kontrollit dhe sinjalizimit të temperaturës, lagështisë, rrezikut nga zjarri dhe dehumidifikues, në të gjitha vendruajtjet arkivore të DPA-së, si dhe nxitja për të bërë të njëjtën gjë në të gjithë arkivat e përhershëm.

8. Brenda vitit 2029, duke nisur nga viti 2023, të jenë përfunduar sistemet e ajrimit dhe ruajtjes nga lagështia, në së paku dy godina në rrethe (Rrëshen dhe Elbasan), si dhe të jetë mundësuar rifunksionimi i sistemit në Lushnjë, duke vendosur të gjitha arkivat në varësi të DPA-së në kushtet e plota optimale, sipas standardeve arkivore.

9. Brenda vitit 2030, të jenë zëvendësuar 70% e rafteve fikse me rafte të lëvizshme, duke nisur nga viti 2023, në mjediset e godinave arkivore në rrethe, me qëllim rritjen me 50% të sasisë së kutive që mund të ruhen në to, e rrjedhimisht, të qëndrojnë të hapura deri më së paku gjatë 50 viteve në vijim duke pranuar dokumentacion të ri, kjo edhe për të rritur sigurinë e arkivave nga lagështia dhe zjarri, pasi raftet e lëvizshme mundësojnë mbrojtje të plotë nga faktorët e jashtëm.

10. Deri në vitin 2030, të kemi mjedise të përshtatshme arkivore për mbajtjen e dokumentacionit arkivor në përfaqësitë diplomatike e konsullore. Aktualisht këto mjedise janë krijuar në masën 50%.

11. Në vijimësi, të zbatohet me rigorozitet standardi i kutive arkivore të përhershme, detyrimet që rrjedhin nga VKM-ja për evakuimin në kohë të veçantë, të inspektimit e marrjes së masave administrative për fondkrijuesit që nuk respektojnë kushtet minimale të normave tekniko-profesionale, si dhe të kërkohet nga DPA-ja, KLA-ja dhe arkivat e sistemit mundësimi i financimit për Arkivin e Sistemit të MPB-së dhe të MM-së, si dhe Arkivin Qendror Shtetëror të Filmit, të cilat janë jashtë standardeve arkivore.

Plani i veprimit/kalendari

VITI	Objektivat			
Në vijimësi	Zbatimi i standardit të kutive arkivore	Zbatimi i detyrimeve nga VKM-ja për evakuimin	Inspektime e masa nga DIT-ja	Propozim për vendruajtje për arkivat e sistemit dhe AQSHF-së

2020	Përfundimi i vendruajtjes së re në Shkozë	Zhvendosja e ASHV-së Tiranë-Durrës në vendruajtjen e re	Hartimi i bazës së të dhënave të fondkrijuesve	Përcaktimi i godinave të evakuimit
2021	Zhvendosja e AQSH-së në vendruajtjen e re	Grumbullimi i ish-arkivit të PPSH-së në Tiranë	Analizë mbi kushtet e ruajtjes nga fondkrijuesit, e prezantuar në KLA	
2022	Vendimmarrje mbi kushtet e ruajtjes nga fondkrijuesit			
2023	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe		
2024	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe		
2025	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe	Rishikimi i vendosjes topografike të vendruajtjeve	
2026	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe		
2027	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe	Instalimi i sistemeve elektronike të evidentimit të lagështisë/temperaturës	
2028	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe	Rishikimi i vendosjes topografike të vendruajtjeve	
2029	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme	Investim në sistemet e ajrimit në rrethe		
2030	Zëvendësimi gradual i rafteve, nga fikse në të lëvizshme			

QËLLIMI 2

RUAJTJA E DOKUMENTEVE NGA FAKTORI NJERËZOR

Krahas rrezikut që vjen nga faktori natyror, dokumentacioni arkivor rrezikohet edhe nga faktori njerëzor, për shkak të interesit të lartë që paraqesin dokumentet arkivore, sipas tipologjive përkatëse, për interesa të ndryshme.¹ Rreziku nga faktori njerëzor është i gjithanshëm, por, përgjithësisht,

¹ Literatura arkivore në gjuhën shqipe, në fushën e sigurisë nga faktori njerëzor, përgjithësisht mungon për shkak të faktit se literatura arkivore në shqip është shkruar përgjithësisht në kohën kur arkivat ishin të mbyllur. Mbi sugjerimet në literaturën botërore, shih, ndër të tjerë: Anna Griffith (2013) Learning from the Holdings Protection Team at the National Archives and Records Administration (NARA), USA, The Australian Library Journal, 62:2, 148-157, DOI: [10.1080/00049670.2013.805457](https://doi.org/10.1080/00049670.2013.805457); “ACRL/RBMS Guidelines Regarding Security and Theft in Special Collections”, American Library Association, October 5, 2009. http://www.ala.org/acrl/standards/security_theft (Accessed February 1, 2020) Document ID: 23c968f7-d77b-9514-0d72-b603f2931377

literatura botërore e kufizon këtë rrezik në pesë drejtime. Së pari, koleksionistët, qofshin këta studiues të arkivave ose jo, të cilët janë interesuar për dokumentacion me elemente të atilla që e bëjnë të vlefshëm për efekt koleksionues, që mund të variojë nga dokumente RHK, deri në dokumente të parëndësishme masiv-kontabël, që kanë element dallues interesant për koleksionistin. Së dyti, interesi që dokumenti prodhon mund ta bëjë atë vulnerabël përkundrejt faktorit njerëzor e, veçanërisht ato dokumente që kanë vlerë operative të pashuar, përbëjnë interes për individin që përmendet në to ose për individin që dëmtohet prej përmendjes së një fakti a një individi tjetër në to. Së treti, jo pak herë, arkivat në botë janë gjendur të jenë pre e dëmit të paplanifikuar prej pakujdesisë së studiuesve, të cilët kanë dëmtuar dokumente të rralla, prej pakujdesisë ose neglizhencës. Së katërti, ka pasur raste kur ndërtesat arkivore kanë pësuar cenim të sigurisë, si pasojë e tentativës për t'i vjedhur, jo me qëllim dokumentin, por asete me vlerë financiare, ndërsa dokumentet janë gjendur vulnerabël si dëm kolateral. Së fundmi, arkivat janë të rrezikuar nga vetë punonjësit e tyre të cilët, për arsye të ndryshme, kanë aksesin dhe mundësinë e dëmtimit dhe që, prej pakujdesisë, ose në raste shumë të rralla në praktikën botërore, prej qëllimit, kanë dëmtuar ose tjetërsuar pasurinë arkivore. Risku është edhe më i lartë në kohën kur dokumentacioni është marrë në arkiv me metra linearë deri në përpunimin e tij e, rrjedhimisht, ekziston nevojë për një vëmendje më të lartë ndaj këtij rreziku.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Përgjithësisht, procedurat mbi të cilat është ndërtuar puna në arkiv, prej fillesave të veta, parashikojnë një set rregullativ të kënaqshëm për të garantuar gjurmimin e transferimit të njësive të ruajtjes, me qëllim evidentimin e gjurmës së punës. Për më tepër, dokumentacioni sensitiv i pronave, përgjithësisht është i grumbulluar në një vendruajtje të veçantë, të mbikëqyrur nga një specialist prej vitesh e, rrjedhimisht, me gjurmë të përgjegjësive materiale. Mirëpo, deri në vitin 2017, kjo procedurë parashikonte, ndër të tjera, që mungesa e një dokumenti thjesht evidentohet në fletën e vërtetimit, duke mos kryer asnjë procedurë të mëtejshme nga specialisti që e evidentonte mungesën, duke krijuar kështu situatë të çuditshme ku humbja e dokumentit evidentohet në një akt administrativ dhe për të nuk veprohet më tej. Për më tepër, me përjashtim të ndërtesës qendrore të DPA-së dhe vendruajtjes Shkozë, asnjë vendruajtje tjetër nuk kishte ruajtje fizike gjatë orareve kur punonjësit nuk ishin në punë, pavarësisht se ka pasur së paku dy raste të hyrjes me forcë me qëllim vjedhjen në vitet 2000 dhe 2016, të cilat kanë mbetur pa autor pas hetimeve të policisë. Përtej kësaj, gjatë qëndrimit të dokumentacionit në vendruajtje, nuk ekzistonte një procedurë që të evidentonte përgjegjësinë individuale dhe në të njëjtën sallë hynin disa individë pa u evidentuar në asnjë dokument. Ndërkaq, lënia për një kohë të gjatë e një sasia shumë të madhe dokumentacioni të papërpunuar shtonte riskun edhe në këtë drejtim. Së fundmi, shërbimi i shumë njësive të ruajtjes, të ndjeshme ose jo, në sallën e studimit, shtonte riskun e dëmtimit të dokumentacionit. Të njëjtat problematika evidentohen edhe në arkivat e tjerë historikë. Gjatë viteve të fundit, janë ndërmarrë një sërë hapash procedurale dhe administrative për të përmirësuar këtë situatë që, duke qenë një situatë e re, ka nevojë të mëtejshme për trajtim.

Së pari, prej korrikut 2017, të gjitha vendruajtjet e DPA-së në rrethe janë të mbikëqyrura 24 orë në 24, 365 ditë në vit, nga polici private, e cila e ka detyrim të saj kontraktual që, për çdo rast dyshimi, si dhe për çdo rast që bie alarmi, të njoftojë personat përgjegjës në DPA dhe Policinë e Shtetit brenda 2 minutave.

Së dyti, reforma në fushën e digjitalizimit (siç do të detajohet në pjesën përkatëse të kësaj strategjie), mundëson që, sasia e njësive të ruajtjes që shërbehet në origjinal në sallën e studimit, të jetë jashtëzakonisht e vogël, duke minimizuar riskun e dëmtimit të pavullnetshëm prej studiuesve.

Së treti, procedurat e reja, të vendosura në fuqi në vitin 2017, përcaktojnë se mungesa e një dokumenti ose e një pjese të një dokumenti, sjell nisjen e hetimit administrativ dhe/ose njoftimin e organeve kompetente menjëherë. Kjo ishte arsyeja që, në rastin e vetëm të një veprimi të

qëllimshëm, siç ishte humbja e vulës së sigjilit në vitin 2019, nga ana e organeve kompetente të niste kryerja e veprimeve hetimore që mundësuan rigjetjen e vulës, pavarësisht se, për shkak të mangësive në kamerat e brendshme të institucionit, nuk ishte e mundur gjetja e autorit. Pikërisht ky rast rrëfen më së miri ndërlikueshmërinë e kushteve që duhet të plotësohen për të garantuar sigurinë materiale.

Së katërti, fondet arkivore të Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme, duke qenë brenda godinës së këtij institucioni, mbikëqyren 24 orë nga shërbimi i Gardës së Republikës.

Së pesti, fondet arkivore të Ministrisë së Brendshme, mbikëqyren 24 orë nga Policia e Shtetit.

Gjithashtu, këto procedura kanë vendosur përgjegjësi materiale ndaj individëve të veçantë për secilën prej sallave të vendruajtjes, duke ngarkuar me përgjegjësi për mungesë dokumentesh individin e fundit që ka nënshkruar se ato janë të plota dhe i ka vendosur në vendruajtjen që ka nën mbikëqyrje. Nga ana tjetër, rritja masive e sasisë së përpunimit (siç do të përimitohet në qëllimin përkatës) ka sjellë një fenomen të dyfishtë: uljen e riskut afatgjatë, duke qenë se dokumentacioni më vulnerabël, ai i papërpunuar, do të përpunohet shumë më shpejt, dhe njëherazi rritjen e riskut afatshkurtër, për shkak të sasisë së madhe të materialit që përpunohet aktualisht. Së fundmi, rregullat në fuqi prej vitesh për moslejimin e punonjësve të hyjnë me kamera, çanta dhe çdo element tjetër problematik, në historikun e institucionit shpeshherë nuk janë aplikuar aspak dhe shpeshherë janë zbatuar me tolerancë.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

1. Brenda vitit 2020, të formatohet një program i posaçëm për rigjetjen e dokumenteve dhe të ngarkohet një njësi përgjegjëse që, përmes lajmeve, faqeve të *website*-ve, ankandeve, kontakteve të vazhdueshme me koleksionistë dhe informacion të jashtëm, të kryejë monitorimin e çdo dyshimi të arsyeshëm, të kryejë kontrole të herëpashershme të sistemeve të sigurisë dhe të propozojë masa sigurie për garantimin e sigurisë fizike të materialit arkivor.

2. Në vijimësi, prej vitit 2020, fondi arkivor i Ministrisë së Brendshme të zhvendoset nga vendruajtja aktuale, pranë Institutit të Përgatitjes së Qenve të Policisë, në Qendrën e Furnizimit të materialeve Teknike në Mullet, sipas projektit të parashikuar nga kjo ministri. Godina të restaurohet dhe të pajiset me rafte metalike sipas standardeve arkivore.

3. Në vijimësi, prej vitit 2021, të vendosen *barcode*-e në çdo njësi ruajtjeje, me qëllim evidentimin elektronik të kalimit të përgjegjësisë materiale nga çdo punonjës, i cili do të pajiset me lexuesin individual të *barcode*-it që do të lidhet me sistemin, duke evidentuar qartësisht personin, orën dhe arsyen e kalimit të njësisë së ruajtjes nga një person tek tjetri.

4. Brenda vitit 2021, duke nisur nga viti 2020, të evidentohen të gjitha dokumentet e humbura ndër vite dhe të sinjalizohen, në përputhje me standardet arkivore botërore, organet kompetente dhe publiku i gjerë.²

5. Brenda vitit 2022, të shkojë nën 500 numri i dosjeve të shërbyera në origjinal në sallën e studimit, duke e kufizuar vetëm për rastet kur ato kërkohen me qëllim shkencor për letrën dhe jo për përmbajtjen.

6. Brenda vitit 2023, të pajisen me kamera të brendshme vëzhguese fondet arkivore të Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme dhe Sallës së Studimit (aktualisht, kamerat vëzhgojnë vetëm derën e jashtme).

7. Brenda vitit 2027, të ketë përfunduar përpunimi tekniko-shkencor i të gjithë dokumentacionit të papërpunuar të AQSH-së, me qëllim edhe rritjen e nivelit të sigurisë (shih qëllimin përkatës).

² Pikat 20 dhe 21 do të modelohen sipas programit të ngjashëm të arkivit amerikan dhe sipas udhëzimeve të “ACRL/RBMS Guidelines Regarding Security and Theft in Special Collections”, American Library Association, October 5, 2009. http://www.ala.org/acrl/standards/security_theft (Accessed February 1, 2020) Document ID: 23c968f7-d77b-9514-0d72-b603f2931377

8. Brenda vitit 2030, të ketë përfunduar përpunimi tekniko-shkencor i dokumentacionit të papërpunuar të Arkivave Shtetërore Vendorë, me qëllim edhe rritjen e nivelit të sigurisë (shih qëllimin përkatës).

9. Brenda vitit 2030, të realizohet digjitalizimi i 30 milionë dokumenteve (shih qëllimin përkatës më poshtë), duke e çuar në 33 milionë sasinë e dokumenteve të skanuara nga DPA-ja, ose 25% të sasisë tërësor të ruajtur prej saj, me qëllim mospërdorimin e njësive të ruajtjes në original.

10. Në vijimësi, të ruhet dhe të garantohet sigurimi i jashtëm fizik i objekteve, përmes Policisë së Shtetit dhe, në pamundësi të saj, përmes policive private, pa të drejtën e tyre që të aksesojnë brendinë e ndërtesave arkivore.

11. Në vijimësi, të zbatohen me rigorozitet rregullat e përcaktuara në Rregulloren e Njësuar të Punës me Dokumentet në Republikën e Shqipërisë, të miratuara nga Këshilli i Lartë i Arkivave, të inspektohen arkivat historikë dhe ata në veprim e të merren masat përkatëse ndaj tyre, nga Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave.

12. Në vijimësi, kërkimi për krijimin e arkivave të tipologjisë (ose arkivave qendrorë në veprim, në çastin e miratimit të ndryshimeve në ligj) për dokumentacionin sensitiv, i cili nuk mund të jetë në një mjedis të një arkivi historik, si amzat shkollore etj.

13. Në vijimësi, dhe sipas afateve të përcaktuara në qëllimin 1, të gjitha raftet e lëvizshme të montohen me akses kontroll të moduleve arkivore, ku vetëm një specialist dhe përgjegjësi i tij të kenë akses të njëkohshëm mbi një modul, si dhe sistemi elektronik që evidenton orën dhe personin që e merr në dorëzim (akseson), e lidhur kjo me urdhrin e punës për nxjerrjen e njësive të ruajtjes.

Plani i veprimit/kalendari

VITI	Objektivat			
Në vijimësi	Zbatimi i rregullores së njësuar të punës me dokumentet	Inspektime e masa nga DIT	Sigurimi i jashtëm fizik i objekteve	Digjitalizim i 30 milionë dokumenteve
2020	Program i posaçëm për rigjetjen e dokumenteve			
2021	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje	Të evidentohen të gjitha dokumentet e humbura ndër vite dhe të veprohet		
2022	Të bjerë nën 500 dosje origjinal në vit, të shërbyera në sallë	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje		
2023	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje Pajisja me kamera të brendshme vëzhguese i fondeve arkivore dhe i Sallës së Studimit të MEPJ-së		
2024	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje		
2025	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje		
2026	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje		
2027	Përfundimi i përpunimit në AQSH	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje	

2028	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje
2029	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme	Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje
2030	Përfundimi i përpunimit në ASHV	Sisteme akses kontrolli në raftet e lëvizshme Vendosja e <i>barcode</i> në çdo dosje

QËLLIMI 3

PËRPUNIMI I DOKUMENTEVE TË PRAPAMBETURA NË AQSH, NË ASHV DHE NË RRJETIN ARKIVOR

Legjislacioni në fuqi e përcakton qartë se detyrimi për të përpunuar dokumentacionin arkivor i përket sekretari-arkivit në veprim, prafondkrijuesit, dhe në asnjë rrethanë kjo nuk i kalon arkivit historik të përhershëm. E kundërta, arkivi historik i përhershëm ka për detyrë të garantojë se dokumentacioni arkivor i përpunuar i dorëzohet me cilësinë e kërkuar në afatin normativ të parashikuar në ligj. Për të arritur këtë qëllim, ligjvënësi i ka dhënë arkivit një sërë instrumentesh, si inspektimi deri në gjobitje, trajnimi, ndihma metodike, përcaktimi i normativës, si dhe përcaktimi i dokumentacionit që do të merret dhe atij që do të asgjësohet përmes vendimmarrjes së Komisionit Qendror të Ekspertizës. Kjo ndarje detyrash është domosdoshmëri edhe nga fakti që, nga mijëra arkivistë që punojnë në rrjetin arkivor me qëllim përpunimin, piramida ngushtohet në disa dhjetëra arkivistë në Drejtorinë e Përgjithshme të Arkivave, të cilët kanë detyrat e tyre specifike që nuk mund t'i anashkalojnë për të mundur kryerjen e punës së të gjithë rrjetit arkivor. E megjithatë, për shkak të rrethanave të ndryshme objektive ose subjektive, të gjitha arkivat historikë në vend kanë një sasi shumë të lartë dokumentacioni të papërpunuar që, përveçse është risk sipas përcaktimeve në qëllimin 2, një pjesë e madhe e tij nuk është RHK dhe ngarkon artificialisht me kosto arkivat historikë e, mbi të gjitha, duke qenë i papërpunuar, ai është dokumentacion i pashërbyeshëm. Legjislacioni në fuqi përcakton vetëm një arkiv historik që përpunon dokumentacion, Arkivin Qendror Shtetëror, duke qenë se atij i jep atributet e arkivit ku mund të depozitohen dhurime, dokumente të përpara vitit 1944, si dhe dokumente të individëve për fonde personale e, si të tilla, nuk ka kush tjetër t'i përpunojë. Për të gjitha rastet e tjera, legjislacioni në fuqi nuk e lë “jetim” përgjegjësin për përpunimin, edhe në rastet kur, për arsye objektive (rrezik akut), dokumentacioni arkivor mund të tërhiqet në arkivin historik. Legjislacioni parashikon që, në këto raste, ose vetë fondkrijuesi, ose në mungesë të tij, institucioni që trashëgon kompetencat e fondkrijuesit, ose kur edhe ai nuk ekziston, institucioni i burimit të varësisë është përgjegjës për të mbuluar kostot e përpunimit të dokumentacionit.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Sasia e dokumentacionit të papërpunuar në arkivat historikë, është e lartë por, nga pikëpamja sasiore, sasia më e madhe e papërpunuar dhe, rrjedhimisht, barra më e lartë, është ajo e arkivave në varësi të drejtpërdrejtë të Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave, ku sasia tërësor e dokumentacionit të papërpunuar është sa shumatorja e totalit të dokumentacionit të përpunuar e të papërpunuar të arkivave të sistemit, me përjashtim të atij të Drejtësisë, dhe që, në vitin 2016, shkonte në më shumë se 5 kilometra linearë.

Kjo gjendje erdhi si rezultat i marrjes së sasive shumë të mëdha dokumentacioni të papërpunuar në vite, e sidomos në vitet 2007–2010, si dhe prej faktit që, pas kryerjes së pak proceseve të përpunimit, dokumentacioni, për shkak të zhvendosjes së tij, rikthehej në gjendjen e vet fillestare. Përballë kësaj situate, për më shumë se 10 vjet, më shumë se 30 punonjës të arkivit ishin angazhuar në një proces përpunimi masiv të dokumentacionit të prapambetur të marrë në mënyrë të

jashtëligjshme, shpeshherë pa procesverbal. Kjo prodhonte një efekt të dyfishtë. Së pari, arkivi nuk merrej me detyrat e veta funksionale, duke dëmtuar rëndë procese të tjera pune. Mjafton të theksohet se më shumë se 2 milionë dokumente kishin mbetur të klasifikuara, pavarësisht se nuk kishte asnjë arsye më për të qenë të tilla, apo se vetë arkivi i DPA-së si fondkrijues, ishte i papërpunuar prej vitit 1956, apo se përshkrimi arkivor dhe krijimi i skedave si mjet informimi, që është detyrë funksionale e arkivit, ishte ndërprerë në mënyrë të organizuar që prej vitit 1994. Për më tepër, nuk ekzistonte asnjë ndarje apo dhënie përparësie e fondeve arkivore që ishin detyrë e DPA-së për përpunim, si ato të përpara vitit 1944 apo të ish-arkivit të PPSH-së, që nuk kanë trashëgimtar, duke i trajtuar njësoj detyrat organike dhe ato që nuk ishin detyrë e institucionit. Së dyti, me ritmin dhe planin e punës së parashikuar, ky proces pune do të donte 120 vjet që të përfundonte, duke u kthyer në një proces pune rutinor nga përjashtimor, dhe duke rrezikuar seriozisht kryerjen e proceseve të mirëfillta të punës së një arkivi historik.

Ndërkaq, në rrethe, për shkak të mbylljes së papritur të shumë organizmave në vitin 1990, një sasi shumë e madhe dokumentacioni përfundoi në ASHV, pa pasur trashëgimtar dhe pa mundësi për një zgjidhje optimale. Duke qenë se këta arkiva kishin vetëm nga 2–3 punonjës, praktikisht kryerja e përpunimit tekniko-shkencor ishte e pamundur.

Që prej vitit 2017 kjo gangrenë e arkivit është vendosur në hullinë ligjore, duke detyruar fondkrijuesit që kanë dorëzuar jashtë kriterëve ligjore në Arkivin Qendror Shtetëror, të punësojnë punonjës me kontratë për kryerjen e proceseve përkatëse të punës. Duke qenë se numri i fondkrijuesve ishte i lartë dhe hapësirat e punës në godinën e DPA-së ishin të pakta, u vendos që të tentohej përfundimi i fondeve të vogla, përpara sesa të kalohej te fondet e mëdha. Nga të gjithë fondkrijuesit, fondet më të mëdha kanë qenë ato të Kryeministrit (138 metra linearë), të Bashkisë së Tiranës (330 ml), të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë (më shumë se 600 ml) dhe të Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë (më shumë se 600 ml). Fondet e tjera kanë qenë të vogla dhe përfshijnë ndër të tjera, Ministrinë e Arsimit dhe të Sportit, Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, Ministrinë e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Agjencinë e Prokurimeve Publike, Prokurorinë e Përgjithshme, Kontrollin e Lartë të Shtetit, Ministrinë e Kulturës, Gjykatën e Lartë, Drejtorinë e Pronësisë Industriale, Ministrinë për Evropën dhe Punët e Jashtme etj. Ndërkaq, ka përfunduar përpunimi i fondit të DPA-së, si dhe është përcaktuar plani i punës për përfundimin e detyrimeve të AQSH-së, për sa i përket ish-arkivit të PPSH-së dhe dokumentacionit përpara vitit 1944. Nga të gjitha institucionet që kanë dorëzuar dokumentacion jashtë kriterëve ligjore, marrëveshje për realizimin e detyrimeve të tyre nuk kanë nënshkruar vetëm Kryeministria (në varësi të së cilës është DPA-ja dhe që, rrjedhimisht, mbetet të përpunohet prej kontratave të përkohshme të vetë institucionit) dhe Gjykata e Lartë, e cila pritet ta nënshkruajë atë gjatë vitit 2020. Ndërkaq, për fondin e ASHV-së janë në funksion dy projekte me Bashkinë Tiranë për fondin prej 330 metra linearë prej vitit 2019 dhe me Bashkinë Pogradec për fondin përkatës prej vitit 2019.

Gjithashtu, Arkivi i DSHTD-së (Ndërmarrja e Shërbimit të Trupit Diplomatik) ka përpunuar deri në vitin 2000 dokumentacionin e saj dhe ka dorëzuar pjesën RHK të kësaj periudhe në Arkivin e Sistemit të Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme.

Arkivat e përfaqësive diplomatike e konsullore kanë në përpunim dokumentacionin e viteve 2000. Për arsye buxhetore, të kostos së postës diplomatike, është dorëzuar në Arkivin e Sistemit të MEPJ-së, pjesa RHK e arkivave të përfaqësive në masën 50%.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

1. Brenda vitit 2027, të përfundojë përpunimi i të gjithë dokumentacionit të AQSH-së:

a) brenda korrikut 2021, të përfundojë përpunimi i të gjithë dokumentacionit, që është detyrim i Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave, konkretisht i dokumentacionit përpara vitit 1944 dhe i atij të

ish-arkivit të Partisë së Punës së Shqipërisë, duke angazhuar 14 vetë nga sektorët përgjegjës për përpunimin dhe 14 punonjës me kontratë të përkohshme;

b) brenda vitit 2022, të kenë përfunduar të gjitha projektet e vogla, siç janë shprehur më sipër, përqendrimi t'u kushtohet vetëm në projektet e mëdha;

c) brenda vitit 2023, të ketë përfunduar përpunimi i dokumentacionit të Kryeministrit, qoftë përmes ndihmës prej saj, qoftë përmes punonjësve të arkivit dhe kontratave të përkohshme;

d) brenda vitit 2024, të ketë përfunduar projekti i Bashkisë Tiranë;

e) brenda vitit 2027, të kenë përfunduar projektet e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë dhe të Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë, nëse do të dakordësohen ato, së bashku me Këshillin e Ministrave, për dy- a trefishimin e punonjësve me kontratë të tyre prej vitit 2023, kur do të ekzistojnë kapacitetet e nevojshme të zyrave në DPA. Kjo do të lironde tërësisht vendruajtjen Gjirokastër që, aktualisht, ruan dokumentacionin e papërpunuar të këtyre dy projekteve.

2. Brenda vitit 2030, të përfundojë përpunimi i 50% të dokumentacionit të ASHV-ve:

a) brenda vitit 2021, të përfundojë përpunimi i dokumentacionit në bazë të projektit me Bashkinë Pogradec;

b) brenda vitit 2021, të kryhen përpjekjet e nevojshme për nisjen e një projekti të ri me Bashkinë Shkodër për dokumentacionin e ruajtur në vendruajtjen Shkodër;

c) brenda vitit 2022, duke nisur nga viti 2020, të përfundojë përpunimi i dokumentacionit në bazë të projektit të pritshëm me Bashkinë Dibër;

d) brenda vitit 2022, të përfundojë pajisja me inventare i çdo fondi të përpunuar nëpër ASHV, pas evidencimit të plotë fizik të kryer në periudhën 2020–2022;

e) brenda vitit 2022, përfundimi i përpunimit të detajuar dhe katalogizimit të arkivave RHK të sjella tashmë nga 50% e përfaqësive.

f) brenda vitit 2024, të përfundojë përpunimi i dokumentacionit të ruajtur në ndërtesën A të vendruajtjes Durrës. Kjo do të lironde vendruajtjen edhe për objektivin e shprehur në qëllimin 1;

g) brenda vitit 2024, të ketë përfunduar përpunimi dhe detyrimi i dorëzimit të pjesës RHK të dokumentacionit të DSHTD-së (Ndërmarrja e Shërbimit të Trupit Diplomatik) deri 2014 në Arkivin e Sistemit të MEPJ-së;

h) brenda vitit 2030, të kenë përfunduar dorëzimet e prapambetura të dokumentacionit RHK të përfaqësive tona diplomatike e konsullore sipas afateve të përcaktuara në rregulloret e brendshme të shërbimit të jashtëm;

i) brenda vitit 2030, të përfundojë përpunimi i dokumentacionit në ndërtesën B të vendruajtjes Durrës, edhe përmes kontratave të përkohshme të angazhuara për këtë proces.

3. Për sa u përket arkivave vendorë, situata në ta mund të rregullohet vetëm nëpërmjet shtimit të personelit, duke qenë se ata janë në varësi të drejtpërdrejtë të institucionit fondkrijues që dorëzon dokumentacion dhe sipas ligjit “Për arkivat”, nuk mund të lidhin marrëveshje. Për të shmangur këtë paradoks dhe për arsyt e tjera të paraqitura në relacionin përkatës, KLA-ja ka propozuar ndryshimin e ligjit “Për arkivat”, që i vendos këta arkiva nën varësinë e DPA-së. Nëse ky projektligj do të finalizohet në ligj, atëherë edhe për to do të ndiqet i njëjti model me atë për fondkrijuesit e AQSH-së dhe ASHV-së.

4. Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave, përmes Drejtorisë së Inspektimit dhe Trajnimeve, që është edhe përgjegjëse për mbarëvajtjen dhe kontrollin e projekteve të përpunimit, do të propozojë përditësimin e strategjisë, në rast se do të evidentohet pamundësi fizike e realizimit të objektivave të këtij qëllimi, që mund të vijnë prej këtyre risqeve:

a) mosmiratimi i vijimit të projekteve nga fondkrijuesit ose nga Këshilli i Ministrave;

b) mosrealizimi i normës vjetore, për çfarëdo arsye objektive;

c) evidentimi i materialit tjetër arkivor të papërpunuar, pas zhvendosjes së materialit të AQSH-së, nga vendruajtjet ekzistuese në vendruajtjen e re Shkozë.

Plani i veprimit/kalendari

Plan i Veprimt/ kalendari			
VITI	Objektivat		
Në vijimësi	Kontroll i rreptë nga DIT-i për zbatimin e projekteve		
2020	Të nisë projekt me Bashkinë Dibër	Të nisë projekti me Gjykatën e Lartë	
2021	Përfundon përpunimi i detyrimeve të DPA-së	Përfundon përpunimi i detyrimeve të Bashkisë Pogradec	DIT-i raporton mbi ecurinë e projekteve para KLA-së dhe kërkon rishikim
2022	Pajisja me inventar i të gjitha fondeve të përpunuara të ASHV-ve. Përfundimi i përpunimit të imtësishëm dhe katalogizimit të arkivave RHK të sjella nga 50% e përfaqësive të MEPJ.	Përfundon përpunimi i detyrimeve të Bashkisë Dibër	Përfundon përpunimi i të gjitha projekteve të vogla në AQSH
2023	Përfundon përpunimi i detyrimeve të Kryeministrit	DIT-i raporton mbi ecurinë e projekteve para KLA-së dhe kërkon rishikim	
2024	Përfundon përpunimi i gjysmës së vendruajtjes Durrës Përfundon përpunimi dhe detyrimi i dorëzimit të pjesës RHK të dokumentacionit të DSHTD-së (Ndërmarrja e Shërbimit të Trupit Diplomatik) deri 2014 në Arkivin e Sistemit të MEPJ.	Përfundon përpunimi i detyrimeve të Bashkisë Tiranë	
2025	Rishihet përdorimi i vendruajtjes Durrës		
2026	DIT raporton mbi ecurinë e projekteve para KLA-së dhe kërkon rishikim		

2027	Përfundon përpunimi i AQSH-së
2028	Rishihet përdorimi i vendruajtjes Gjirokastër
2029	DIT raporton mbi ecurinë e projekteve para KLA dhe kërkon rishikim
2030	Përfundon përpunimi i 50% të ASHV-ve Përfundojnë dorëzimet e prapambetura të dokumentacionit RHK të përfaqësive tona diplomatike e konsullore sipas afateve të përcaktuara në rregulloret e brendshme të shërbimit të jashtëm.

QËLLIMI 4 PËRPUNIMI DHE DORËZIMI NË AFAT I ARKIVAVE NË VEPRIM

Baza ligjore në Shqipëri përcakton tri kategori të dorëzimit të dokumenteve në arkivat historikë. Dokumentet administrative, qofshin në letër, zë, figurë, apo lëvizje, dorëzohen 10 vite pas krijimit të tyre. Dokumentet teknike dorëzohen 25 vite pas krijimit të tyre. Ndërsa dokumentet që i duhen njeriut gjatë gjithë jetës, si regjistrat e gjendjes civile, dorëzohen 75 vite pas krijimit të tyre. Dorëzimi i dokumentit arkivor në arkivin historik është i lidhur ngushtë me përfundimin e operativitetit të tij, pra në çastin që ai dokument nuk nevojitet më për asnjë arsye ligjore a jetike dhe ka humbur tërësisht operativitetin e tij, duke u kthyer në një dokument që nevojitet për arsye historike, ose nuk nevojitet fare më, ndaj, rrjedhimisht, asgjësohet.

Mirëpo, të gjitha institucionet në Republikën e Shqipërisë nuk e kanë zbatuar me përpikëri këtë afat dorëzimi që, siç do të shohim më poshtë, është një afat jo normal, i papërputhshëm me parimet e arkivistikës, dhe krijon vonesa që shkojnë deri në 20 vjet nga afati i parashikuar nga legjislacioni në fuqi.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Afatet normative në Shqipëri nuk përputhen me legjislacionin e gjerë të fushës. Kështu, ndërkohë që afati i dorëzimit të dokumentit është 10 vite, vlera e tij operative qëndron edhe së paku 15 vite të tjera, në përputhje me manualët e auditimeve të jashtme të organeve audituese, apo me Kodin Penal e Kodin Civil, në situatat kur kërkohet një hetim për një vepër penale, apo kur nevojitet një ndërgjyqësi aktive operative civile. Ky anormalitet i afatit minimal të dorëzimit, është në fakt i pranuar edhe nga vetë ligji, i cili specifikon se, pavarësisht nëse dokumentacioni arkivor dorëzohet 10 vite pas krijimit, ai mund të shërbehet pa nevojën e lejes së fondkrijuesit vetëm pasi të ketë kaluar edhe 15 vite të tjera. Në analogji me vendet e tjera, afati i humbjes së vlerës operative të dokumentacionit varion nga 25 në 40 vite. Arsyeja kryesore e vendimmarrjes me 10 vite, që bie ndesh me parimet arkivore, është i lidhur ngushtë me rrethanat e periudhës kur është miratuar ligji, si një garanci e moszhdukjes së dokumentacionit arkivor, që tashmë duket e tejkaluar. Po ashtu, edhe afati maksimal prej 75 vitesh, që në vende të tjera varion nga 90 në 120 vjet, është i përputhshëm me konceptin e jetëgjatësisë mesatare të një individi, të cilit do t'i duheshin dokumente të tilla si kopje e certifikatës së lindjes nga regjistri i gjendjes civile, amza shkollore e të tjera. Madje, në ligjin e vitit 2003, ka mangësi në çfarë përcaktohet si dokument vlera operative e të cilit humbet pas 75 vitesh, duke vështirësuar edhe më tej ruajtjen e natyrës jooperative e thjesht historike të arkivit të përhershëm. Për sa më sipër, KLA, në ndryshimet ligjore të propozuara, ka propozuar edhe

zgjdhjen e këtij anormaliteti, përmes rritjes së afatit të dorëzimit, në përputhje me normat arkivore, por njëherazi edhe përmes krijimit të konceptit të Arkivave Qendrorë në Veprim, të cilat do të luanin rolin e grumbulluesit të dokumentacionit që dorëzohet në arkivin historik me shumë vonesë (në afatin maksimal 75-90-120-vjeçar) dhe që, deri atëherë, nuk mund të shërbehen lirisht, sepse kanë të dhëna personale. Deri në miratimin e atyre ndryshimeve ligjore, problematika në fjalë do të mbetet edhe për arsyet e shprehura në qëllimin 2 dhe ato që do të shprehen më poshtë, në shërbimin e dokumentacionit arkivor.

Ndërkaq, dorëzimi i dokumentacionit nga institucionet fondkrijuese ka qenë i bazuar në vullnetin e tyre, me prapambetje të mëdha, me institucione që nuk ishin as të regjistruara si fondkrijues, si rasti i universiteteve, apo me institucione të vogla e të mëdha, përfshi edhe ministri, që kishin pa dorëzuar prej vitit 1990 në Arkivin Qendror Shtetëror dhe Arkivat Shtetërorë Vendorë. Gjatë viteve të fundit, janë marrë një sërë masash për normalizimin e situatës. Këshilli i Lartë i Arkivave ka miratuar Rregulloren e Njësuar të Punës me Dokumentet në Republikën e Shqipërisë, që detajon një sërë detyrimesh të fondkrijuesve, zbatimi me përpikëri i të cilave mundëson përpunimin më të shpejtë të dokumentacionit arkivor të prapambetur. Së dyti, që prej vitit 2017, Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave është zyrtarisht edhe një inspektorat shtetëror, duke kryer inspektime të rregullta e ligjore, në përputhje me standardet e vendosura nga Inspektorati Qendror. Pavarësisht nga fakti se DPA-ja është rezervuar në vendosjen e masave administrative, për shkak të faktit të njohur të prapambetjes dhjetërvjeçare që nuk mund të rregullohet në një çast, ato pak masa administrative të llojit gjobë që janë vendosur, në situatat e neglizhencës së qëllimshme të institucioneve, si dhe inspektimet e vazhdueshme, kontrolli e ndihma, ka bërë që niveli i fondkrijuesve dhe i sasisë së dorëzuar të rritet ndjeshëm, siç është dalluar në analizat vjetore të DPA-së. Së treti, miratimi i VKM-së “Për licensimin e arkivave privatë” mund të hapë rrugë në të ardhmen për përpunim më të shpejtë të dokumentacionit, brenda të gjitha kufizimeve garantuese të cilësisë dhe mosprekshmërisë së dokumentacionit arkivor, që janë vendosur. Së katërti, në bashkëpunim me Ministrinë e Financave dhe me miratimet e vazhdueshme të Këshillit të Ministrave, mjaft institucione kanë rritur numrin e punonjësve përmes kontratave të përkohshme, duke rritur kështu edhe sasinë e dokumenteve të përpunuara. Së fundmi, miratimi gjatë vitit 2019 i rregullores së pranimi të dokumenteve në AQSH dhe në ASHV, rregullon dhe përvijon edhe cilësinë e përpunimit. Në arkivat e sistemit, që kanë një numër shumë herë më të vogël të fondkrijuesve që dorëzojnë dokumentacion, situata varion nga rregullsia e Arkivit të Sistemit të Ministrisë së Evropës dhe Punëve të Jashtme, te një vonesë disa vjeçare e Arkivit të Sistemit të Ministrisë së Mbrojtjes deri te, Arkivi Qendror Shtetëror i Filmit dhe Arkivi i Sistemit të Ministrisë së Brendshme, ku që prej vitit 1990, një pjesë e institucioneve të varësisë, të Ministrisë së Brendshme, nuk kanë dorëzuar dokumentacion, pranë arkivit të sistemit, duke shkelur ligjin “Për arkivat”. Një arsye e kësaj problematike është edhe cilësia e arkivistëve në rrjetin arkivor, që shpeshherë lë për të dëshiruar, për shkak se ata nuk kanë arsimin e duhur, disa herë janë produkt punësimi i rrethanave të palidhura me meritokracinë dhe në disa raste gjenden përballë një profesioni të cilin nuk e njohin aspak.

Për të njëjtat arsye të shprehura në qëllimet e mësipërme, DPA-ja ka kërkuar ndryshimet ligjore për të përmirësuar edhe situatën e atyshme, përmes detyrimit të organeve eprore të tyre në zbatimin e detyrimeve ligjore, por, në mungesë të ekzistencës së një varësie administrative, mekanizmat ekzistues nuk mund të japin efekt. Propozimet e ardhura për ndryshimin e ligjit do të jepen efekt edhe për sa i përket afatit të dorëzimit të dokumentacionit, ku në projekt është parashikuar rritja e afatit në 25 vjet dhe, në dakordësi, DPA-ja mund t'i tërheqë dokumentet jo më herët se 15 vjet, e lidhur kjo vetëm me kapacitetin ruajtës të institucionit, që njëherazi do të ishte edhe një “legalizim” i situatës, teksa mesatarja e mosdorëzimit në AQSH është 26 vite, duke i mundësuar DPA-së të niste një valë inspektimesh të mirëfillta, kurse institucioneve të dorëzonin tashmë pa barrën e

prapambetjes në afat. Ndryshimet ligjore parashikojnë edhe vendosjen e gjobës individuale të përmuajshme ndaj individëve përgjegjës që, pavarësisht mundësive, nuk dorëzojnë dokumentacionin e fondkrijuesve në arkiv. Ndryshimet e kthejnë profesionin e arkivistit në një profesion të rregulluar, ku DPA-ja, si kreu i rrjetit arkivor, organizon shkollën e arkivistikës, që është parakusht për të nisur punën në profesion, me qëllim shmangiene vendosjes në pozicione kyçe, si arkivisti, të individëve që nuk e njohin aspak këtë profesion.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

1. Brenda vitit 2020, të jetë hartuar databaza e fondkrijuesve siç parashikohet nga VKM për evakuimin e dokumentacionit arkivor në kohë të veçantë, e cila do të krijojë një pasqyrë të qartë edhe për sa u përket fondkrijuesve, sasisë dhe viteve të prapambetjes së tyre.

2. Brenda vitit 2020, të miratohet metodologjia e riskut për përcaktimin e inspektimeve bazuar në sasinë e prapambetjes, vitet e prapambetjes, fondkrijuesit e paregjistruar, si dhe riinspektimet mbi detyrat e lëna, me një metodologji më specifike risku.

3. Brenda vitit 2021, të regjistrohen dhe të marrin numër fondi arkivor, të gjithë fondkrijuesit që do të evidentohen nga procesi i hartimit të databazës së sipërshtuar, duke plotësuar në këtë mënyrë evidencën qendrore të Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave.

4. Brenda vitit 2021, ndryshimin e Normave Tekniko-Profesionale dhe listës tip me afatet e ruajtjes së dokumenteve me Rëndësi Historike Kombëtare, për të përshkruar më hollësisht tipologji dokumentesh të anashkaluara dhe afatet e ruajtjes me qëllim objektivizimin e mëtejshëm të procesit të përpunimit të dokumentacionit arkivor.

5. Brenda vitit 2021, të krijohet lidhja elektronike mes DPA-së dhe fondkrijuesve, ku vetë fondkrijuesit të hedhin automatikisht në katalog elektronik inventarët në katalogun e arkivave në varësi të DPA-së, duke krijuar një pasqyrë të qartë të situatës dhe zbatimit të afateve, si edhe duke lehtësuar, përvijuar dhe monitoruar lehtësisht procedurën e pranimit të dokumentacionit në arkiv.

6. Rishikimin e këtij qëllimi të strategjisë në vitin 2022, nëse kalojnë ndryshimet ligjore, me qëllim përshtatjen e tij me rrethanat e reja.

7. Në vijimësi, kërkimi për krijimin e arkivave të tipologjisë (ose arkivave qendrore në veprim, nëçastin e miratimit të ndryshimeve në ligj) për dokumentacionin e ndjeshëm, i cili nuk mund të jetë në një mjedis të një arkivi historik, si p.sh., amzat shkollore etj.

8. Në vijimësi, Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave, vetë ose në bashkëpunim me institucione të arsimit të lartë dhe/ose Shkollën Shqiptare të Administratës Publike, të zhvillojë trajnime dhe/ose praktika arkivore, të thelluara ose afatshkurtra.

9. Në vijimësi, inspektime të vazhdueshme dhe riinspektime për zbatimin e detyrimeve të lëna, për rritjen e mëtejshme të sasisë së fondkrijuesve që dorëzojnë në afat në arkiv.

10. Në vijimësi, të vijoje bashkëpunimi me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, në mbështetje të pasqyrës së qartë të prioritizimit të institucioneve që kanë nevojë për punonjës shtesë bazuar në sasinë e prapambetjes dhe detyrimet e tyre për të dorëzuar dokumentacion, si edhe përtej sasisë që ata kontraktjnë arkiva privatë, kur ato të jenë funksionale.

Plani i veprimit/kalendari

VITI	Objektivat			
Në vijimësi	Kërkimi për krijimin e arkivave të tipologjisë	Inspektime të vazhdueshme dhe riinspektime për zbatimin e detyrimeve	Bashkëpunim me MFE, për prioritizimin e nevojës për punonjës për përpunim	Trajnime të vazhdueshme ndaj arkivistëve
2020	Hartimi i databazës së fondkrijuesve	Miratimi i metodologjisë së riskut, bazuar në databazën e fondkrijuesve		

2021	Regjistrimi në evidencë qendrore i të gjithë fondkrijuesve të paregjistruar	Ndryshimi i listës tip me afatet e ruajtjes dhe normave tekniko-profesionale	Lidhja elektronike DPA-fondkrijues
2022	Rishikimin e këtij qëllimi të strategjisë, bazuar mbi rrethanat e reja		

QËLLIMI 5

DIGJITALIZIMI DHE SHËRBIMI I DOKUMENTACIONIT ARKIVOR

Shërbimi i arkivave është një element i pandashëm i misionit të Rrjetit Arkivor Kombëtar. Legjislacioni në Shqipëri e ndan mënyrën e shërbimit të dokumentacionit për institucionet dhe për publikun në katër forma të ndryshme. Kështu, fondkrijuesit (arkivat në veprim) e përdorin dokumentacionin e ruajtur pranë tyre për arsye operativiteti për vetë organizmin që ka arkivin në veprim, si dhe për procedura administrative me institucione/fondkrijues të tjerë. Po ashtu, dokumentacioni mund t'u shërbehet qytetarëve përmes legjislacionit për të drejtën e informimit, që përbën një përpjekje për transparencë të veprimtarisë së institucioneve. Ndërkaq, në arkivat historikë, dokumentacioni shërbehet përmes përcaktimeve në legjislacionin arkivor, njëherazi brenda kuadrit të rregullave dhe parimeve të përgjithshme të legjislacionit për të drejtën e informimit. Kështu, arkivat historikë e shërbejnë dokumentacionin arkivor të përpunuar përmes ofrimit të shërbimit të këqyrjes së njësive të ruajtjes të organizuara në përputhje me parimet arkivore, si dhe të ndihmuara nga mjetet e informimit në dispozicion. Njëherazi, legjislacioni parashikon ndarjen e formës së shërbimit për kërkesat social-juridike të qytetarëve, të cilat shërbehen në distancë përmes aplikimit të tyre dhe u kthehet përgjigje përmes kopjeve të njësuara me origjinalin, të cilat qytetarët mund t'i përdorin për efekt ligjor për përmbushjen e një të drejte të tyre. Duhet theksuar se forma e fundit e përmendur është një anomali arkivore, e prodhuar nga disa prej aspekteve të tranzicionit shqiptar.

Qytetarët kërkojnë në arkivat historikë të dhëna për tri lloje kryesore dokumentesh: pronësore, biografike për efekt vjetërsie pune dhe biografike për efekt amzash shkollore. Siç është shprehur edhe më lart, kategoria e fundit përbën një anormalitet, duke qenë se dokumentacioni është tërhequr nga arkivat historikë, edhe pse operativiteti i tyre nuk ka përfunduar dhe, në këtë drejtim, është përgjegjësi e arkivit që ka çuar në krijimin e një situatë ku ky arkiv, nga vendruajtje e shërbyes i dokumentacionit historik, është kthyer në një zyrë shërbimi të zakonshëm për qytetarët.

Ndërkaq, problematika e dokumentacionit pronësor dhe të atij të vjetërsisë në punë është e lidhur ngushtë me probleme më të gjera të tranzicionit shqiptar. Duke qenë se pas vitit 1990 u tentua kompensimi dhe rikthimi i pronave tek ish-pronarët, të dhënat që siguronin dokumentet operative që ruheshin prej hipotekeve të saporikrijuara në formatin e tyre të ri nuk mjaftonin për të treguar origjinën e pronës, prandaj dokumentacioni me natyrë pronësore ose të tërthortë pronësore, i ruajtur prej vitesh pranë DPA-së, u “ringjall” dhe rifitoi një vlerë operative të cilën nuk e kishte për 50 vite.

Kaosi që shoqëroi ndryshimin e sistemit, vendosja që prej vitit 1994 e pensioneve në përputhje me kontributet e paguara dhe analogjia e saj me vjetërsinë e punës përpara atij viti, bëri që qytetarëve t'u duhej të provonin përvojën në punë për të siguruar pensionin. Duke qenë se dokumentacioni gjatë periudhës së regjimit komunist nuk e kishte vlerën që mori pas vitit 1994, ai nuk ishte ruajtur me rigozitet dhe borderotë e listëpagesat, që tashmë ruhen pranë Arkivit Qendror të ISSH-së, jo gjithnjë ishin të plota e të sakta. Kështu, aktet administrative të emërimeve dhe largimeve nga puna, dokumente të tjera të tërthorta që vërtetonin statusin e punëmarrësit të individit etj., rifituan një vlerë operative të paparashikuar më përpara.

Përballë gjithë kësaj situate qëndron sfida thelbësore e rutinore e arkivit, që është shërbimi i dokumentacionit për efekt historik ndaj studiuesve dhe institucioneve, çka duhet të ketë të gjithë vëmendjen kur vjen fjala te shërbimi. Për më tepër, ndryshimet rrënjësore në strukturën e komunikimit, pas përhapjes së teknologjisë së informacionit, nënkuptojnë se ky shërbim duhet të jetë i shpejtë, efikas dhe i diversifikuar, për të mundur kryerjen e qëllimit bazik të shërbimit ndaj studiuesve.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Që prej fillimeve të tranzicionit, arkivat historikë u përballën me një sfidë të trefishtë. Së pari, tashmë ato duhej të ishin të hapura ndaj studiuesve dhe sa më lehtësuese në punën e tyre, në ndryshim nga mendësia e më shumë se katër dhjetëvjeçarëve, kur studimi në arkiv ishte konsideruar një privilegj që u jepej vetëm personave të cilët i konsideronte si të përshtatshëm nomenklatura e kohës. Së dyti, arkivat u çnatyruan, duke marrë përsipër barrë që nuk u takonin, si shërbimi në masë të madhe i kërkesave social-juridike dhe përpunimi i dokumentacionit të institucioneve të cilat ia kalonin barrën e detyrimeve të tyre arkivave historikë, të cilët nuk kishin dhe nuk mund të kishin kapacitetet e nevojshme për ta përballuar këtë barrë. Së treti, zhvillimi i vrullshëm i teknologjisë së informacionit kërkonte një përshtatje të vazhdueshme të arkivave për të qenë sa më pranë studiuesve dhe opinionit të gjerë publik, jo më thjesht përmes ofrimit të shërbimit tradicional, por në të gjitha format e reja që ai mund të ofrohej.

Këto sfida u përballuan me vështirësi nga arkivat historikë për disa arsye të ndërlidhura. Ato u hapën që në fillimet e tranzicionit ndaj studiuesve, duke mundur që hyrja e tyre në arkiv të ishte e lirë, çka u sanksionua edhe më tej përmes parashikimeve ligjore të legjislacionit në fuqi, të miratuar në vitin 2003. Mirëpo, shpeshherë, salla e studimit përdorej më shumë nga qytetarët që kërkonin dokumentacion social-juridik sesa nga studiuesit, duke krijuar një kakofoni të arsyes së ekzistencës së saj. Për këta të fundit, gradualisht u krijuan premisa të lehtësimit të punës, përmes krijimit, prej vitit 2007, të Treguesit Emërorë të Pronave në AQSH, si një lehtësim i punës së arkivistëve për evidentimin e dokumenteve me karakter pronësor për ata qytetarë që aplikonin. Nga ana tjetër, përqendrimi i punës në detyra që nuk i takonin një arkivi historik, si përpunimi i fondkrijuesve dhe kërkesat social-juridike, bëri që punë shumë të rëndësishme të natyrës së arkivit të ndalonin së vepruari, siç është rasti i krijimit të organizuar të mjeteve të informimit përmes skedave, që pushoi së ekzistuari duke filluar që nga viti 1994. Ndërkaq, me financim të qeverisë zvicerane, në vitin 2002, nisi puna për zhvillimin teknologjik të arkivit përmes krijimit të katalogut *online*, që është databaza më e madhe e shkencave albanologjike, por edhe pse ajo u krijua, për mbi 15 vjet me radhë vetëm qëndroi si një mjet informimi i brendshëm, i paqasshëm nga studiuesit. Nga ana tjetër, digjitalizimi i nisur që prej vitit 2004, ka ecur në vijimësi me ritme të ngadalta, me skanera të vegjël dhe normë të ulët pune, duke pamundur një shërbim të shpejtë, efikas dhe të diversifikuar.

Gjatë pak viteve të fundit janë marrë një sërë masash në këtë drejtim. Së pari, aplikimi për kërkesat social-juridike ka kaluar në zyrat e Postës Shqiptare, duke mundur që shërbimi t'u ofrohet qytetarëve në vendbanimin e tyre, pa pasur nevojën që ata të vijnë në godinat arkivore. Ky ndryshim mundëson, veç të tjerash, edhe minimizimin e riskut, duke ndarë front deskun nga *back office* (sportelin nga administrata), sikurse lehtëson edhe procedurën për qytetarët, përmes procedurave të përshpejtuara dhe atyre të zakonshme me afat fiks të dhënies së përgjigjes, duke bërë që qytetari të mos ketë nevojë të njohë punën në arkiv në çastin që ai do një dokument me karakter ligjor. Nga ana tjetër, përqendrimi i procedurës për të gjithë arkivat në varësi të drejtpërdrejtë të DPA-së mundësoi minimizimin e numrit të punonjësve që merren me këtë proces, të cilët janë të grumbulluar në një sektor të posaçëm, duke mundur që punonjësit e tjerë të arkivit të mund t'i rikthehen detyrave të tjera të lëna pas dore.

Së dyti, u mundësua rinovimi i plotë i sallës së studimit, përmes financimit të qeverisë shqiptare, duke krijuar një mjedis komod, që tashmë përdoret thajse ekskluzivisht nga studiuesit, duke i ndarë kështu nga salla e studimit ata që nuk kanë dëshirë arkivat, por i kanë nevojë ata.

Së treti, u mundësua, përmes buxhetit të vetë institucionit, përsheptimi dhe rritja masive e dokumentacionit të digjitalizuar, nga 600 dokumente në ditë që ishte përpara qershorit 2017, në 11701 dokumente në ditë. Thënë ndryshe, në 10 ditë skanohen aq dokumente sa skanoheshin në një vit, ose në një vit skanohen aq dokumente sa do të skanoheshin në 36.5 vjet. Po ashtu, katalogu elektronik i të gjitha njësive të ruajtjes u prezantua *online*, duke u plotësuar me të gjitha njësitë e ruajtjes së AQSH-së dhe vijon puna për plotësimin me njësitë e ruajtjes së arkivave shtetërore vendorë.

Së katërti, u prezantua *online* moduli arkiva *online*, si vendi i vetëm ku bëhen aplikimet për të vizituar sallën e studimit dhe me mundësinë për të blerë dokumente *online*. Ky shërbim tashmë mundëson që, ditën kur vjen studiuesi në sallën e studimit, ditë të cilën e cakton vetë përmes aplikacionit, të gjejë dokumentet e kërkuara në sistemin elektronik në hapësirën e tij personale virtuale, duke mos e detyruar që të kalojë procedura burokratike e duke garantuar parashikueshmërinë dhe plotësimin e shpejtë dhe efikas të kërkesave të tij. Për më tepër, prej pak kohësh, salla e studimit qëndron e hapur edhe pasditeve dhe të shtunave, si dhe studiuesi mund të blejë kopje *online* të çdo dokumenti që dëshiron, duke bërë që shërbimi të jepet edhe më i diversifikuar në përputhje me nevojat e studiuesve.

Së pesti, u mundësua risistemimi i plotë i të gjithë fototekës dhe bibliotekës së institucionit dhe digjitalizimi i më shumë se 90% të fototekës, për t'u shërbyer qytetarëve. Ky shërbim, për bibliotekën, nuk kryhej prej mbi 10 vitesh, ndërsa për fototekën kryhej vetëm në sallën e studimit.

Së gjashti, është krijuar salla e re e studimit në mjediset e Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme, afër fondeve arkivore, për të lehtësuar aksesin dhe shërbimin në këtë sallë studimi. Ka përfunduar me mundësitë fizike të Arkivit Historik të Sistemit të MEPJ-së, digjitalizimi i fondeve më të vjetra të historikut të këtij shërbimi, 1912–1922. Janë digjitalizuar dhe bërë publike, periodikisht në faqen zyrtare të MEPJ-së, dokumente historike diplomatike sipas tematikave të caktuara në historinë e diplomacisë.

Është funksionale adresa elektronike arkiv.historik@mfa.gov.al, për të marrë kërkesa nga publiku për interes studimi. Në faqen zyrtare të MEPJ-së, rubrika “Histori e Diplomacisë Shqiptare”, janë publikuar në PDF të gjithë katalogët informues për pasuritë arkivore të shërbimit të jashtëm.

Megjithatë, sfidat vijnë, sidomos për sa u përket kërkesave-social juridike, si dhe për përmirësimin e mëtejshëm të shërbimit ndaj studiuesve. Këto sfida, tashmë, lidhen ngushtë me digjitalizimin e dokumentit arkivor, që shërben po ashtu edhe për ruajtjen nga dëmtimi prej faktorit natyror dhe njerëzor të dokumentacionit.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

1. Brenda vitit 2020, të prezantohet fototeka *online*, ku fotografitë e skanuara të shfaqen në format të vogël dhe të mund të shërbehen vetëm *online*, përmes blerjes automatike elektronike, duke i shmangur nga salla e studimit.

2. Brenda vitit 2020, të prezantohet biblioteka *online* dhe të rinisë shërbimi i librave në sallën e studimit të DPA-së, duke mundësuar kthimin gradual të DPA-së në ofruesin integral të të gjitha shërbimeve ndaj studiuesve.

3. Brenda vitit 2020, të prezantohet moduli i ri “Arkiva Online” që të përmbledhë katalogun, shërbimin *online* dhe shërbimin *onsite*, duke lehtësuar në maksimumin e mundshëm e pa kthim, të gjithë shërbimin në sallën e studimit.

4. Brenda vitit 2021, të përfundojë digjitalizimi i plotë i fototekës, me negativët e mbetur të padigjitalizuar, që po skanohen nga fototeka “Marubi”, e cila ka kapacitetet teknike për të kryer këtë proces.

5. Brenda vitit 2021, të nisë përshkrimi i dokumenteve (skedarët elektronikë) nga sektori përgjegjës për përpunimin dhe mjetet e informimit (në fund të procesit të parashikuar deri në atë kohë, të lidhur me qëllimin e përpunimit të dokumenteve të prapambetura në DPA), si edhe përmes praktikantëve, projekteve me partnerë të ndryshëm dhe çdo formë tjetër e mundshme, përfshi angazhimin e publikut të gjerë për to.

6. Brenda vitit 2021, të mundësohet që aplikimi për kërkesat social-juridike të mund të bëhen online dhe në çdo rast, edhe përmes partnerëve, si: Posta, ADISA etj., të bëhen përmes sistemeve elektronike duke objektivizuar të gjithë procesin nga aplikimi te marrja e shërbimeve.

7. Brenda vitit 2022, të jetë krijuar një sistem i integruar i katalogëve dhe i aplikimit të shërbimit në të gjitha arkivat historikë të Shqipërisë, Kosovës dhe arkivave të tjerë shqiptarë në rajon të interesuara, për të përmbyllur të gjithë procesin e shërbimeve arkivore ndaj qytetarëve me cilësinë më maksimale.

8. Brenda vitit 2023, të ketë përfunduar hedhja në katalogun *online* e të gjithë njësive të ruajtjes së arkivave vendorë dhe, prej atij çasti, të vijohet me hedhjen e vetëm titujve të rinj që pranohen në arkiv.

9. Brenda vitit 2030, të ketë përfunduar digjitalizimi i 30 milionë dokumenteve, dhe të arrihet në 25% të arkivit të digjitalizuar.

10. Brenda vitit 2030, të ketë përfunduar procesi i digjitalizimit të plotë të pasurive të shërbimit të jashtëm me partnerë të besueshëm financiarë dhe kontribut të qeverisë shqiptare. Modernizimin e kushteve të punës në Sallën e Studimit për të lehtësuar shërbimin arkivor dhe shfrytëzimin e dokumentacionit.

11. Në vijimësi, kërkimi për krijimin e arkivave të tipologjisë (ose arkivave qendrorë në veprim, në çastin e miratimit të ndryshimeve në ligj) për dokumentacionin sensitiv, i cili nuk mund të jetë në një mjedis të një arkivi historik, si amzat shkollore etj., duke i dhënë fund çnatyrimin të arkivave.

12. Në vijimësi, të gjendet zgjidhje optimale për fondin audio-video të AQSHF-së, DPA-së, RTSH-së dhe të bobina magnetofoni ORVO, ku ruhen materialet gjuhësore të regjistruara nga dialektologët e Institutit të Gjuhësisë e materialet e incizuara nga Instituti i Antropologjisë Kulturore, përmes investimit në një aparat bashkëkohor digjitalizimi në cilindo prej institucioneve që ruan dokument në audio dhe video, për t'i dhënë zgjidhje problematikës masive me këtë tipologji dokumentacioni.

Plani i veprimit/kalendari

VITI	Objektivat		
Në vijimësi	Të gjendet zgjidhje optimale për fondin audio-video të AQSHF-së, DPA-së, RTSH-së dhe të bobina magnetofoni ORVO, ku ruhen materialet gjuhësore të regjistruara nga dialektologët e Institutit të Gjuhësisë dhe materialet e incizuara nga Instituti i Antropologjisë Kulturore.	Digjitalizimi i 30 milionë dokumenteve, ose 25% të arkivit	Kërkimi për krijimin e arkivit të tipologjisë për amzat shkollore

2020	Prezantimi i shërbimit përfundimtar “ <i>Arkiva Online</i> ”	Prezantimi i “Fototeka Online”	Prezantimi i “ <i>Biblioteka Online</i> ”
2021	Aplikimi <i>online</i> për kërkesat social-juridike	Nis përshkrimi i dokumenteve sipas standardeve ISAD(G) dhe RIC	Përfundon digjitalizimi i plotë i Fototekës së DPA-së
2022	Krijimi i sistemit të integruar të katalogëve të të gjithë arkivave shqiptarë		
2023 2030	Të përfundojë hedhja e të gjitha inventarëve në arkivat në varësi të DPA-së Të përfundojë procesi i digjitalizimit të plotë të pasurive të shërbimit të jashtëm dhe modernizimi i kushteve të punës në Sallën e Studimit të MEPJ-së, për të lehtësuar shërbimin arkivor dhe shfrytëzimin e dokumentacionit.		

QËLLIMI 6 PASURIMI DHE PROMOVIMI I PASURISË ARKIVORE KOMBËTARE

Pasurimi i arkivave është një sfidë e vazhdueshme. Arkivat historikë pasurohen kryesisht përmes grumbullimit të dokumenteve RHK, nga fondkrijuesit që janë të detyruar të dorëzojnë pranë tyre, në fund të një afati normativ të përcaktuar në legjislacionin në fuqi. Megjithatë, kjo punë rutinore jo thellësisht e zbatuar, siç është trajtuar në qëllimin përkatës, nuk është dhe nuk mund të jetë e mjaftueshme për plotësimin e kujtesës kolektive kombëtare. Kështu, me qindra metra linearë dokumentacion, që përbëjnë interes historik diakronik, nuk ruhen në arkivat historikë, por ruhen nga individë, nga shoqata, nga arkiva të huaja dhe nga organizma që nuk kanë detyrimin ligjor të dorëzojnë në arkiv. Arkivat historikë, e veçanërisht Arkivi Qendror Shtetëror, të cilit shteti i njëj veçantinë që mbledh dokumente edhe përtej detyrimeve ligjore të dorëzimit të fondkrijuesve, duhet të kenë një qasje të plotë dhe strategjike për pasurimin e tyre.

Për sa i përket promovimit, e gjithë pasuria e kujtesës sonë kolektive kombëtare ka hapësira të pafundme që të gjendet pranë çdo shqiptari, sidomos me mundësitë që ofron teknologjia e informacionit. Arkivat duhet të jenë të hapura, tërheqëse dhe bashkëkohore. Ato duhet të jenë “virale”, pjesë e mediave, rrjeteve sociale dhe të aksesueshme lehtësisht *online*, për të thithur kërkuarit e rinj, për mirësuar imazhin dhe për të vendosur rolin e vet si promovuese të historisë kombëtare. Arkivat duhet të ngjallin kërshëri, të jenë tërheqës dhe të qasshëm. Arkivat duhet të jenë dinamike, të ecin me aktualitetin, të promovojnë historinë kombëtare dhe vetveten, duke qenë pjesë e debatit jopolitik të ditës. Ata duhet të jenë “virale”, të gjallë dhe kërshërindjellës. Deri përpara shumë pak kohësh, ato gjendeshin fare pak *online*, nuk ishin në rrjetet sociale, nuk tregonin pasurinë e tyre me ekspozita të vazhdueshme e intriguese, nuk promovonin dokumente që përbëjnë interes për publikun.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Për vite me radhë, janë bërë përpjekje për pasurimin e fondit arkivor, sidomos përmes dhurimeve dhe bashkëpunimeve me arkiva të huaj. Në rastin e dytë, ka pasur një problematikë thelbësore, për shkak të mungesës së një tentative të përqendruar, për të evidentuar atë dokumentacion që përbën interes të veçantë strategjik për Shqipërinë dhe shqiptarët dhe dokumentacionin tjetër që nuk është në tagrin e AQSH-së për ta pasur. Kështu, arkivat shqiptarë kanë tentuar me një sërë arkivash botërorë, duke dyzuar rolin e tyre me atë të Institutit të Historisë dhe institucioneve të tjera të ngjashme. Në fakt, ndër arkivat botërorë janë shumë të pakët ata që përmbledhen në logjikën e dokumentacionit me të cilin ka interes AQSH-ja që të pasurohet. AQSH-ja ka interes parësor që të mbledhë dhe të shërbejë dokumentacionin e krijuar nga fondkrijues shqiptarë kudo në botë, sikurse edhe nga fondkrijues të Shqipërisë në periudhat kur Shqipëria nuk kishte pavarësi të plotë. Gjatë

viteve të fundit, është bërë një përpjekje e organizuar për të evidentuar, me anë të qasjes ligjore, ata arkiva që përbëjnë interes të veçantë për Shqipërinë. Deri tani janë evidentuar katër fonde arkivore që plotësojnë kushtet për të qenë në interes të AQSH-së dhe jo të Institutit të Historisë. Këto janë të gjitha fondet mbi Shqipërinë dhe shqiptarët në Arkivin e Perandorisë Osmane në Stamboll, të cilat janë krijuar nga fondkrijues të gjendur në Shqipëri gjatë pushtimit osman, të gjitha fondet e Kadastrës së Republikës së Turqisë në Ankara, që po ashtu janë krijuar nga fondkrijues lokalë, Fondi i Konsullatës Shqiptare në Bari, që gjendet në arkivin e këtij qyteti dhe Fondi i Jeronim de Radës, që krahas gjysmës, e cila gjendet në AQSH, gjysma tjetër gjendet në Bibliotekën e Kozencës. Nga fondi i Arkivit të Perandorisë Osmane, janë tërhequr 350 mijë dokumente mbi Shqipërinë dhe shqiptarët, ose thuajse gjysma e të gjithë dokumenteve mbi Shqipërinë dhe shqiptarët që gjenden aty, dhe që përbën pasurimin më të madh të AQSH-së që nga fillesat e veta. Gjysma tjetër është në proces tërheqjeje përmes ndihmës së dhënë nga studentë shqiptarë që gjenden në Turqi, gjithnjë në bashkëpunim të ngushtë dhe cilësor me Arkivin e Perandorisë Osmane. Arkivi i Kadastrës së Republikës së Turqisë ka qenë në tratativa prej tre vjetësh me DPA-në për marrjen e të gjitha kopjeve të dokumentacionit mbi Shqipërinë dhe shqiptarët që gjenden aty, por deri më tani pa sukses. Për fondin e Jeronim de Radës po punohet intensivisht për një marrëveshje bashkëpunimi me katedrën e albanologjisë së Universitetit të Kozencës, ndërsa për fondin e konsullatës shqiptare në Bari, po vijohet në një tentativë bashkëpunimi nga Arkivi Historik dhe Diplomatik i Ministrisë së Evropës dhe Punëve të Jashtme. Po ashtu, gjatë kësaj periudhe janë marrë fonde të rëndësishme të dhuruara në arkiv, ndër të tjera për Lasgush Poradecin, Rauf Ficon, dhe dhjetëra personalitete të tjera të rëndësishme, sikurse është grumbulluar edhe dokumentacioni i para vitit 1944 që ka qenë i ruajtur jashtë çdo kushti në muze lokale, apo në institucione lokale.

Ndërkaq, për vite të tëra, arkivat historikë janë konsideruar si të vjetruara, të mbyllura dhe të qasshme vetëm për ata që i kërkojnë, duke luajtur rol të kufizuar ndaj target-grupeve që duhet t'u shërbejë. Për dhjetëvjeçarë kujtesa kolektive ka qëndruar e strukur në vendruajtje e në muze jofunksionale, të fshehur nga sytë e publikut, pa aktivitete dhe promovim të kësaj pasurie. Gjatë viteve të fundit, DPA-ja ka rritur në masë prezencën e saj mediatike, si në rrjetet sociale, si përmes ekspozitave të vazhdueshme, mesatarisht 30 në vit, si përmes ekspozitave cilësore, ndër të tjera ekspozita e kodikëve dhe fermanëve e titulluar “Përmes një urtësie të pashuar”, ashtu edhe përmes pranisë së vet në media. Digjitalizimi i plotë i fototekës dhe arkivat *online* përbëjnë një hap cilësor në këtë promovim. Po ashtu, organizimi i Konferencës Mbarëkombëtare të Arkivistikës, bashkë me Agjencinë e Arkivave të Kosovës, dhe ribotimi i revistës arkivore “Arkivat shqiptarë”, këtë herë si botim i përbashkët i arkivave të dy vendeve, është një hap në drejtimin e duhur. Ndërkaq, botimet e arkivave që kanë qenë shumë të pakta gjatë gjithë historisë së saj, e sidomos pas vitit 2003, sot janë rikthyer përmes bashkëpunimeve të frytshme me Institutin e Historisë, ku vetëm përgjatë vitit 2019 janë botuar 2 përmbledhje dokumentesh dhe gjatë vitit 2020 pritet të botohen katër të tjera, duke përmbyllur kështu një gjumë letargjik disavejar në dy prej tri lëmitë në botimin e të cilave duhet të jetë aktiv arkivi: në botimet mbi profesionin e arkivistikës dhe në botimet me përmbledhje dokumentesh. Po ashtu, pas rinisjes së përshkrimit të dokumenteve, do të mund të rinisë botimi i katalogëve dhe i udhërrëfyesve arkivorë, që është fusha e tretë dhe e fundit e interesit për botime të arkivave.

Përpjekjet e bëra përmes hapjes së arkivit, përmes “Javës së arkivave të hapur” dhe tërheqjes së nxënësve dhe studentëve për t'u njohur me pasuritë e rralla të arkivave shqiptarë, është një hap në drejtimin e duhur. Megjithatë, arkivat edhe sot janë autoreferencialë. Dokumentet arkivore shërbejnë thjesht dhe vetëm për t'ua ofruar studiuesve, pa platforma që do t'i bënin ato të aksesueshme për brezat e ardhshëm, e për më tepër që do t'u ngjallte kërshërinë që në vegjëli. Arkivat e Shtetit duhet

të kontribuojnë në përhapjen e dijes, sidomos në kuadër të projekteve të ngjashme si shkollat digjitale.

Arkivi Historik i Sistemit të shërbimit të jashtëm pranë MEPJ-së organizon here pas here ekspozita me pasuritë e tij arkivore, të cilat shoqërojnë vizitat protokollare të niveleve të larta, ose në bashkëpunim me institucionet shkencore, përfaqësitë e huaja në Tiranë, organizon ekspozita dokumentare mbi tema të caktuara të politikës së jashtme shqiptare në 100 vite, si dhe publikon *online* dokumente arkivore që ilustrojnë periudha të ndryshme historike të diplomacisë shqiptare.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

1. Brenda vitit 2020, evidentimin e pasurisë arkivore që u takon fondkrijuesve shqiptarë që gjendet në arkiva të huaja, në bashkëpunim me Ministrinë për Evropën dhe Punët e Jashtme.

2. Brenda vitit 2021, institucionalizimi i bashkëpunimit me koleksionistët për dokumentacionin e rrallë që atë kanë dhe evidentimin e formave ligjore në bashkëpunim me Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë për blerjen e dokumenteve të rëndësisë së veçantë.

3. Brenda vitit 2021, nisja e tërheqjes së dokumentacionit të Konsullatës Shqiptare në Bari, të pjesës së mbetur të fondeve të ruajtura në Arkivin e Perandorisë Osmane në Stamboll, si dhe të Fondit të Jeronim de Radës.

4. Brenda vitit 2022, punësimin e një ose më shumë osmanologëve të tjerë, për të mundësuar përpunimin e vëllimit shumë të madh në gjuhën osmane, që është tërhequr dhe që do të tërhiqet në Arkivin Qendror Shtetëror.

5. Brenda vitit 2023, të rinisë botimi i udhërrëfyesve dhe katalogëve të AQSH-së, si një proces rutinor i përvitshëm pune.

6. Brenda vitit 2024, të jetë krijuar platforma edukative “Mësojmë përmes arkivave”, duke e integruar arkivin me kurrikulat shkollore, duke nxitur kështu kërshërinë të nxënësit dhe duke ofruar për ta një alternativë të re edukuese.

7. Brenda vitit 2024, të jetë krijuar sistemi elektronik që gjeneron automatikisht pemën gjenealogjike të qytetarëve të interesuar, si një shërbim luksi që ofron arkiva.

8. Në vijimësi, intensifikimi i bashkëpunimeve me arkivat shqiptarë dhe arkivistët shqiptarë në rajon dhe vijimi i traditës së mirë të Konferencës Vjetore Mbarëkombëtare të Arkivistikës, botimit të revistës unike të përbashkët arkivore, i botimeve në fushën e përmbledhjes së dokumenteve çdo vit, përmes bashkëpunimeve me Institutin e Historisë dhe institucione të tjera të ngjashme në të ardhmen dhe prania e vazhdueshme përmes ekspozitave, rrjeteve sociale, mediave, panairove të librave dhe javës së arkivave të hapur.

9. Në vijimësi, tërheqje e dokumentacionit të fondkrijuesve të tjerë të Shqipërisë dhe/ose të shqiptarëve, që është me interes të veçantë për historinë kombëtare dhe nxitjen e dhurimeve nga individë të veçantë dhe evidentimin e pasurive dokumentare që ruhen nga privatë.

10. Në vijimësi, tërheqja e dokumentacionit të A. Z. Çajupit, me ndihmën e Ministrisë për Evropën dhe Punët e Jashtme, nga arkivat në Egjipt dhe, krahas fondit të De Radës, të kërkohen arkivat e disa figurave arbëreshe, si: arkivi i Giuseppe Faraco-s në Vakarico të Kalabrisë, arkivi i Vincenzo Selvaggi-t në Frasnitë dhe në Vakarico, arkivi i Antonio Bellushit në Frasnitë, si dhe i familjes Skiro në Kontessa Entelina në Sicili.

11. Në vijimësi, të ngrihet një muze digjital në mjediset e MEPJ-së, i hapur në ditë dhe orë të caktuara për vizitorët vendas e të huaj, për studentë e nxënës, për t'u njohur me të panjohurat e diplomacisë shqiptare gjatë Luftës së Ftohtë.

12. Kur të jetë i mundur financimi, dhe brenda vitit 2030, ndërtimi i një muzeu bashkëkohor në ndërtesën njëkatëshe që gjendet pas godinës qendrore të DPA-së, me elemente të teknologjisë së informacionit, të përputhshme me muzetë arkivorë kudo nëpër botë, si një oazë e re e promovimit të pasurisë dokumentare kombëtare.

Plani i veprimit/kalendari

VITI	Objektivat
Në vijimësi	Ndërtimi i një muzeu bashkëkohor në ndërtesën njëkatëshe që gjendet pas godinës qendrore të DPA-së. Ndërtimi i një muzeu digital në mjediset e MEPJ-së.
2020	Evidentimin e pasurisë arkivore me interes për AQSH-në që gjendet jashtë shtetit
2021	Institucionalizimi i bashkëpunimit me koleksionistët
2022	Punësimin e një ose më shumë osmanologëve të tjerë
2023	Rinis botimi i udhërrëfyesve dhe katalogëve
2024	Platforma edukative “Mësojmë përmes arkivave”

QËLLIMI 7

ARKIVIMI I DOKUMENTIT ELEKTRONIK, SFIDA E SË ARDHMES

Dokumenti elektronik është forma e së ardhmes e akteve administrative dhe e asaj se si do të punojë gjithë administrata në përgjithësi. Legjislacioni në Shqipëri, prej vitit 2009, parashikon mundësinë që dokumenti të mos jetë në formë origjinale në letër, por në formë elektronike, me nënshkrim dhe me vulë elektronike, i ruajtur e i transmetueshëm në formë elektronike.

Kjo formë nuk duhet të ngatërrohet, në asnjë rrethanë, me kopjen elektronike të një dokumenti në letër, sikurse e njëjta gjë ndodh edhe me kopjen në letër të një dokumenti elektronik. Puna me dokumentet i referohet gjithnjë origjinalit, prandaj një kopje në letër e dokumentit elektronik si dhe një kopje elektronike e dokumentit në letër përbën, në çdo rast, kopje, e parëndësishme për efekt të ruajtjes së origjinalit.

Deri më sot, shumica e dokumenteve që prodhohen në format elektronik janë regjistra të cilët, më pas, gjenerojnë automatikisht dokumentacion masiv, në kuptim të nenit 20 të normave tekniko-profesionale. Vetëm vitet e fundit, dokumentacion i mirëfilltë arkivor ka nisur të gjenerohet në formë elektronike, duke përbërë sfidën më të madhe të së ardhmes në fushën e arkivave.

Gjendja aktuale dhe masat e marra

Legjislacioni në fuqi parasheh, ndër të tjera, se dokumenti elektronik do të ruhet në të njëjtën mënyrë si dokumenti në letër, me të njëjtat afate normative dhe me kalim të origjinalit në arkivin historik. Mirëpo, problematika që ka dokumenti elektronik është e shumanshme.

Në radhë të parë, aktualisht nuk ekziston e gjithë baza e nevojshme ligjore për transferimin e dokumentacionit të prodhuar në format elektronik në arkivin historik në momentin e përfundimit të afatit normativ të parashikuar nga ligji.

Së dyti, pavarësisht se ekziston normativa e nevojshme që dokumentacioni elektronik të ndjek të njëjtën formë të krijimit, evidencimit, qarkullimit dhe arkivimit të tij te fondkrijuesi, në jo pak raste është vërejtur moszbatim i kësaj normative, duke qenë se qarkullimi i dokumentit elektronik është më i lehtë, e duke anashkaluar tërësisht evidencimin, çka do të ketë pasoja të rënda në të ardhmen, për shkak të pamundësisë së arkivimit të saj.

Së treti, ende nuk ekzistojnë kapacitetet për ruajtjen, evidencimin në arkiv historik dhe shërbimin e dokumentacionit elektronik, pavarësisht se, në jo më shumë se 10 vite, do të nisë dorëzimi i këtij dokumentacioni në arkivat historikë.

Përballë kësaj sfide të jashtëzakonshme, Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave dhe Këshilli i Lartë i Arkivave kanë ngritur alarmin për gjetjen e një zgjidhjeje të qëndrueshme për krijimin, qarkullimin, evidentimin, asgjësimin, ruajtjen dhe kalimin në arkivin historik të dokumentit të gjeneruar në formë elektronike dhe kanë ndërmarrë hapat e nevojshëm për t'i bërë ballë kësaj sfide, para se të kthehet në problematikë.

Ndryshimet ligjore të propozuara në ligjin “Për arkivat” adresojnë këtë çështje duke ia deleguar Këshillit të Ministrave, Drejtorisë së Përgjithshme të Arkivave dhe Agjencisë Kombëtare të Shoqërisë së Informacionit, që të përgatitin aktet e nevojshme nënligjore për të garantuar kujtesën kolektive kombëtare, tashmë në formën e dokumentit elektronik.

Po ashtu, për t'i paraprirë të gjithë rasteve kur krijohet një dokument elektronik në një fondkrijues që regjistrin e korrespondencës, si mjeti kryesor i evidencimit, nuk e ka në formë elektronike, por i vendos në bashkëjetesë shkresat elektronike me ato në letër, Këshilli i Lartë i Arkivave ka miratuar disa ndryshime në Normat Teknike-Profesionale, duke detyruar fondkrijuesit që të ruajnë edhe në letër çdo dokument që krijohet në formë elektronike, deri sa të marrë zgjidhje problematika në tërësi. Nëse ndryshimet ligjore miratohen, deri në miratimin e tyre mbeten pak alternativa për të vepruar në këtë drejtim.

Objektivat për 10-vjeçarin në vijim

1. Brenda vitit 2020, Këshilli i Lartë i Arkivave të ritrajtojë çështjen e dokumentit elektronik, dhe nëse ende nuk kanë kaluar ndryshimet ligjore, të marrë të gjitha masat për të sensibilizuar organet kompetente për nevojën e ndryshimeve në menaxhimin e dokumentit elektronik.

2. Brenda vitit 2021, të përgatiten të gjitha aktet e nevojshme nënligjore nëse janë miratuar ndryshimet në ligjin “Për arkivat”.

3. Brenda vitit 2021, DPA-ja, AKSHI dhe organe të tjera kompetente të nisin punën për krijimin e një softueri unik për të gjithë fondkrijuesit, në mënyrë që të integrohet në të i gjithë rrjeti arkivor dhe të centralizohet e përvijohet puna me dokumentet në këtë drejtim.

4. Në vitin 2022, të rishihet ky qëllim i strategjisë, në përputhje me situatën e re ligjore.

5. Në vijimësi, gjatë të gjitha inspektimeve në institucionet që gjenerojnë dokumente elektronike, DPA-ja të kontrollojë me rigozitet fazën kalimtare të kalimit drejt dokumentit elektronik, përmes zbatimit të ndryshimeve në normat teknike-profesionale.

6. Në vijimësi, të hartohet një program kuadër për digjitalizimin në aspektet teknike.

Plani i veprimit/kalendari

VITI	Objektivat
Në vijimësi	Inspektim rigoroz mbi ato institucione që gjenerojnë dokumente elektronike, krahas atyre në letër, për zbatimin e NTP-ve. Të hartohet një program kuadër për digjitalizimin në aspektet teknike.

Microsoft Word interface showing a document titled "strategjia - Microsoft Word". The document content is organized into a table with columns for years (2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020) and rows for different categories (e.g., "objektivat", "Zëvendësimi gradual i rrethit, nga fiks në të lëvizshme me sisteme shpesh-kontrollo"). The text is in Albanian. The interface includes the ribbon (File, Home, Insert, Page Layout, References, Mailings, Review, View, Acrobat, Design, Layout) and the status bar at the bottom (Page: 45 of 48, Words: 16,431, Albanian).

